

Godengeschenk

Godengeschenk

Anna Mulder

In memoriam A, A, G & A

Dank aan allen, in het bijzonder Jan Albert en Thomas

Auteur: Anna Mulder

Coverontwerp, illustraties en kaartjes: Anna Mulder

Portretfoto: Jan Albert Jong

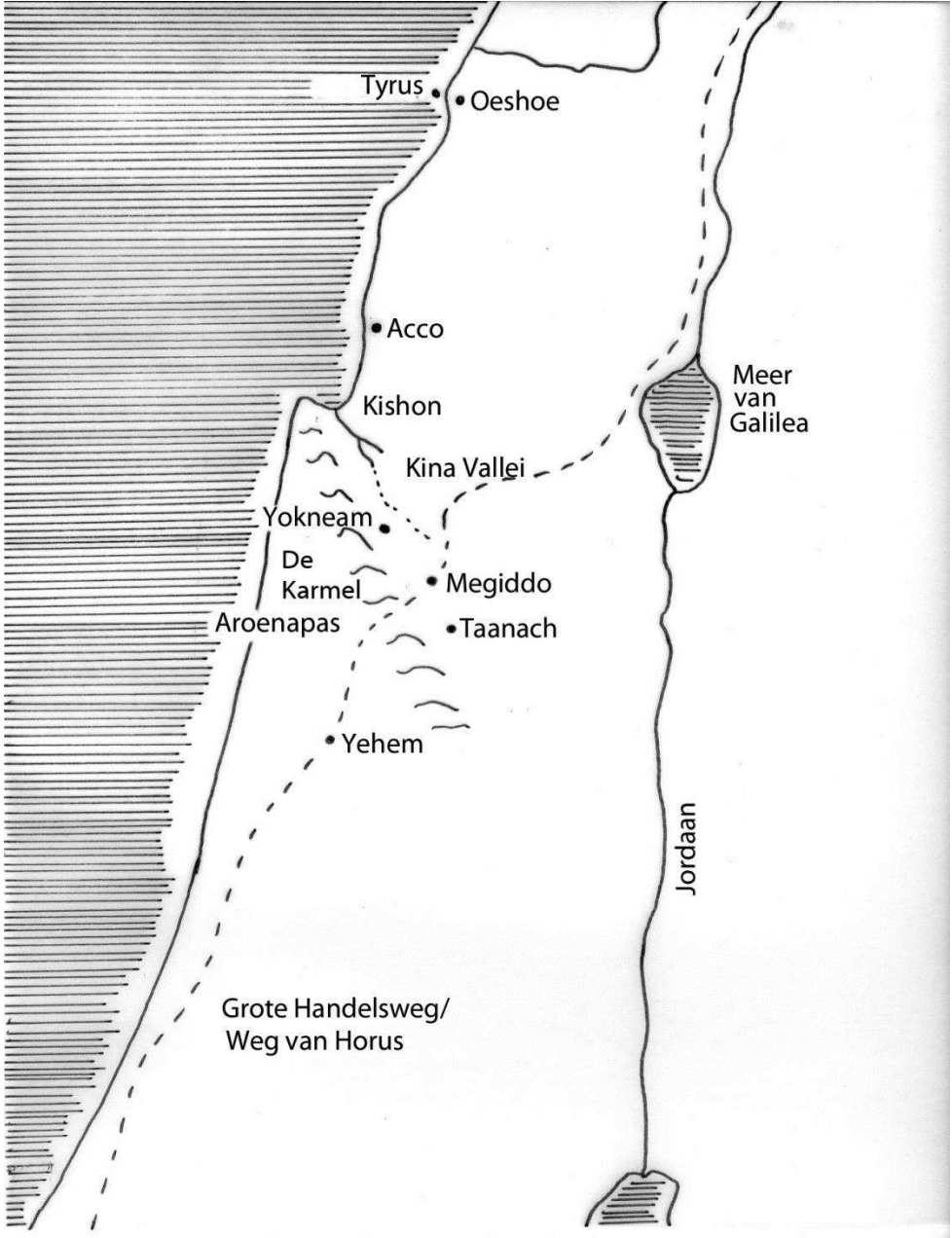
ISBN: 9789461939012

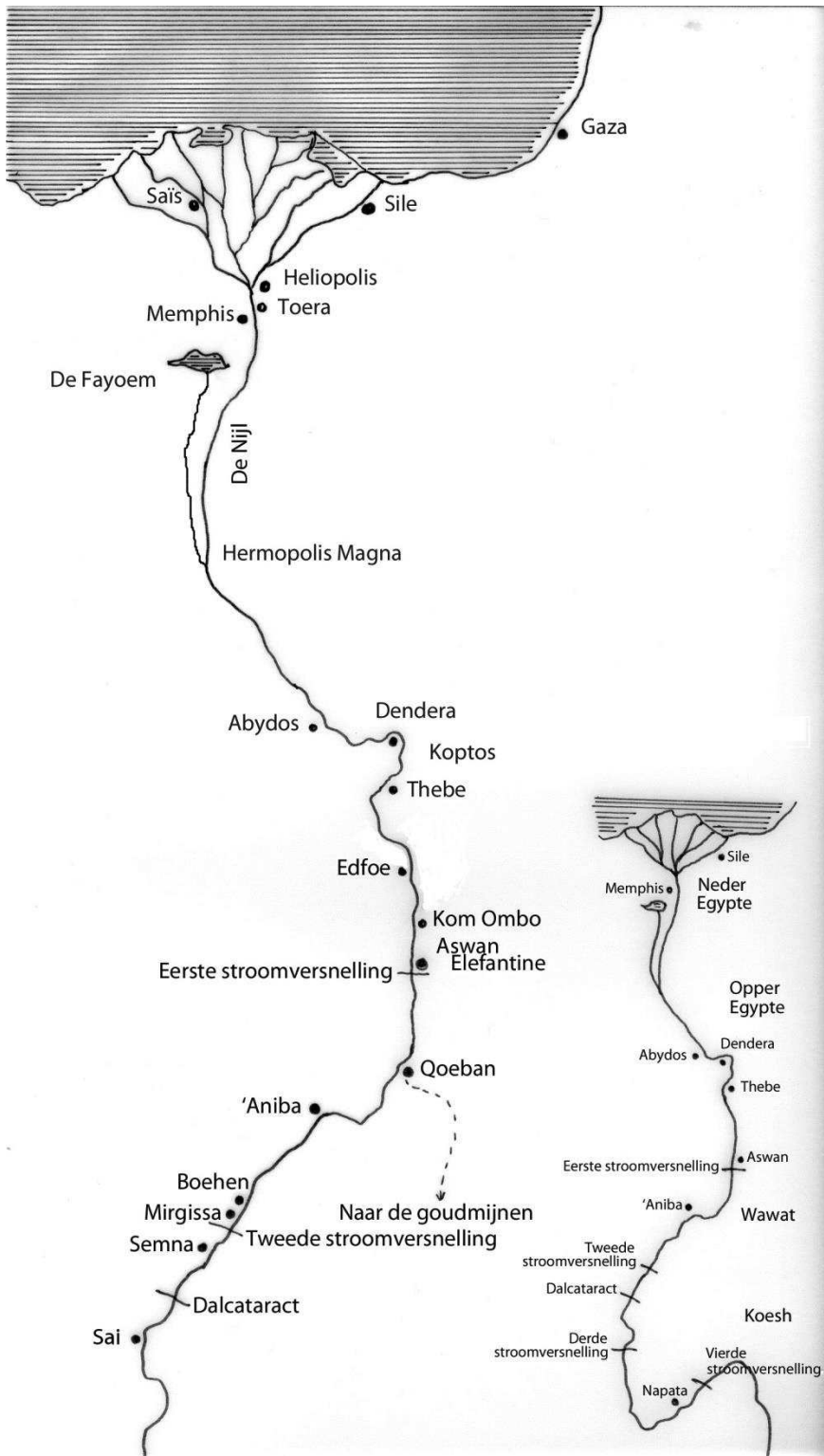
Uitgegeven via: mijnbestseller.nl

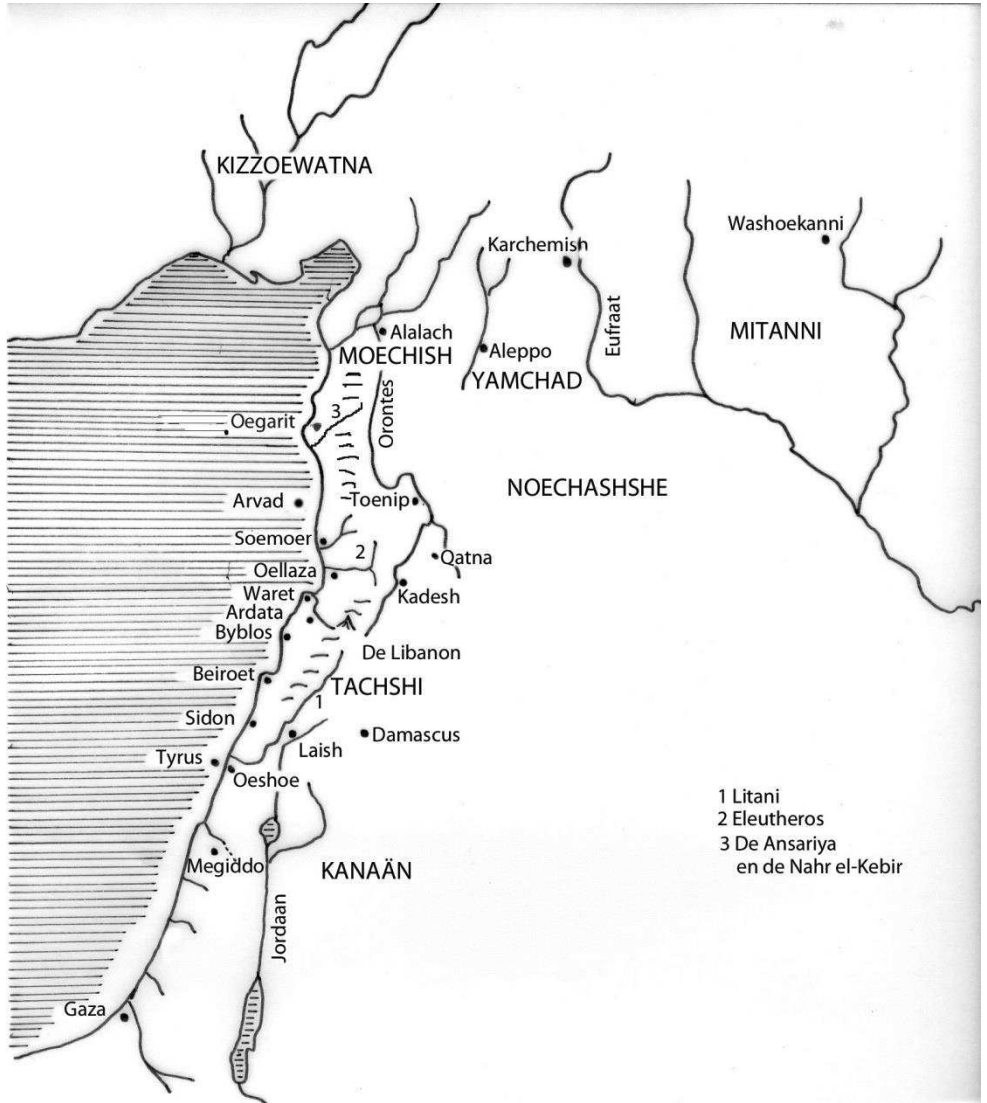
Eerste druk 2014, tweede druk 2015,
derde druk 2022

Print: Printforce, Alphen a/d Rijn

© Anna Mulder, 2022

Ach De samenvoeging van *ka** en *ba**.

Ammoet "Verslindster", godin met de kop van een krokodil, het lichaam van een leeuw en de achterpoten van een nijlpaard. Zij was in de Hal des Oordeels* in Doeat* aanwezig bij het wegen van het hart van de overledene. Was het hart zwaarder dan de veer van Ma'at, dan verslond Ammoet het hart, zodat de *ka** van de overledene voor eeuwig verging.

Apiroe De Hebreërs, ten tijde van Thoetmosis III nog een nomadisch volk.

Apis-stier Heilige stier die werd beschouwd als de personificatie van Ptah.

Aroera Oudegyptische oppervlaktemaat (100 vierkante el).

Aziaten Alle inwoners van het huidige Midden Oosten.

Ba De geest of persoonlijkheid van een overledene. Deze werd afgebeeld als een vogel met een mensenhoofd.

De Berijder van de Wolken Bijnaam van de god Ba'al.

Chepesh-zwaard Een kromzwaard. Chepesh betekent dijbeen.

Chet Afstand van 100 Egyptische el, ca. 50 m.

Corvee Belasting in de vorm van werk.

Dagjournaal Een rol papyrus waarop alle gebeurtenissen van de dag werden genoteerd, inclusief de hoeveelheden buit en tribuut.

Deben Gewicht van ongeveer 90 gr.

Djahy Palestina, de kust van Libanon en het land er direct achter.

Djeser-Djeseroe "Heiligste der Heiligen", dodentempel van Hatshepsot (Deir el- Bahri).

Doeat De onderwereld, het hiernamaals.

Het Dorp Deir el-Medina.

Fenchoe Fenicië.

Firadi Lid van de hoogste elite van Mitanni, de *firadena*.

De Grote Enneade "Het Negental", hoewel ook andere aantallen werden aangeduid als een enneade. Onder de Grote Enneade bevonden zich goden als Atoem, Montoe, Osiris, Isis, Nephtys en Seth.

De Grote Groene De zee.

Het Grote Meer De Fayoem.

De Grote Plaats De Vallei der Koningen.

Hal des Oordeels Hal in Doeat* waar de overledene tegenover Osiris ontkent zonden te hebben begaan (de zg. "negatieve schuldbekentenis"), en waar zijn hart wordt gewogen tegen de veer van Ma'at. Het hart moest lichter zijn, anders volgde de gevreesde tweede dood.

Heb-Sed Dertigjarig regeringsfestival, dat soms eerder werd gevierd.

Hemef Zijne Majesteit.

Herioe Renpet "De dagen op het jaar": de vijf dagen die het Oudegyptische jaar vol maakten. Ze werden beschouwd als de geboortedagen van Osiris, Horus de Oudere, Seth, Isis en Nephtys.

Horustroon De troon waarop een koning tijdens zijn kroning voor het eerst plaatsnam.
Huis van Boeken De bibliotheek van een tempel.
Huis van Leven Het administratieve deel van een tempel.
Huis van Miljoenen Jaren De dodentempel van een farao.
Huis van de Morgen Een ruimte in de tempel waar de hogere priesters en de farao werden gereinigd voordat ze naar het Heilige der Heiligen gingen.
Huis van Reiniging De tent of het paviljoen waar een overledene werd gemummificeerd.

Imy-chent Priester die verantwoordelijk was voor (het opzetten van) de heilige koninklijke kronen.
Imyt-per Lett. "Dat wat in het huis is": een juridisch document waarin alle roerende en onroerende goederen werden vastgelegd die iemand in bezit had.
Ioenmoetef "Pilaar van zijn moeder", een aspect van Horus, die in de Delta zijn moeder Isis troostte en ondersteunde. Deze god (of de priester die hem verpersoonlijkte) was betrokken bij koninklijke gebeurtenissen als de kroning en het Heb-Sed.
Ipet-Soet De tempel van Amon te Karnak.
Ipet-Resyt De tempel van Luxor.
Iret-pat "Erfelijk edelvrouw". Een hoge vrouwelijke titel (mnl. Iry-pat), vergelijkbaar met hertogin of gravin.
Isfet Alles wat Ma'at bedreigt of ervan afwijkt.
Isisknoop Een amulet van rode steen in de vorm van een geknoopte lus, die moest beschermen tegen bijvoorbeeld miskramen.
Iter Afstand van 20.000 Egyptische el, ongeveer 10 km. Meervoud *iteroe*.

Ka De ziel of creatieve kracht van de mens. *Kaoey*: twee zielen, *kaoe*: meerderezielen.
Keboet-schepen "Schepen uit Byblos": zeevaardige schepen.
Kedet Ongeveer 9 gram.
Kenbet Lokale rechtbank, samengesteld uit plaatselijke ambtenaren en prominente inwoners.
Kinderen van de Kap Kinderen van hoge functionarissen en paleisbeambten, die samen met de koningskinderen opgroeiden in het Vrouwenhuis.
Kotharat Zeven godinnen die waakten over conceptie en geboorte.

Loodglans Een grijszwarte erts waaruit de Oude Egyptenaren hun oogverf maakten. Loodglans heeft een metallic weerschijn, en helpt door zand geïrriteerde ogen te genezen.

Ma'at Orde, harmonie, zoals de goden de wereld hebben geschapen.
Marzeah Religieus drinkgelag, waarschijnlijk gelieerd aan de vooroudercultus. Marzeahs werden georganiseerd door een man of een groep mannen uit de elite. Ongetrouwde vrouwen en huwbare meisjes mochten aanwezig zijn, getrouwde vrouwen beslist niet.
Maryannoe Lid van de Hoeritische militaire elite, de *maryannena*.
Medjay Lijfwacht, politie, grafbewakers en keurkorps van boogschutters in één. Zij waren meestal Nubiërs.

Menat Halsketting bestaande uit een aantal rijen van kleine kralen met een tegenwicht. Het werd door zangeressen gebruikt als ratelinstrument.

Mery-hout Onbekende houtsoort uit Syrië.

Naharin Mitanni.

Neferet "De Schone" of "de Mooie": inwonster van het Vrouwenhuis die nog niet had gebaard. Meervoud *neferoet*.

Osiris Vóór een persoonsnaam: aanwijzing dat de persoon is overleden.

De Onvergankelijke Sterren De sterren rondom de Poolster.

De Onvermoeibaren De planeten.

Per Wabet De Reine Plaats, een gebouw waar de mummificatie plaatsvond.

Pesdjentioe Feest van de nieuwe maan.

Retjenoe De Levant.

Het Rietveld Plek in de buurt van de Onvergankelijke Sterren*, waar volgens de Oude Egyptenaren de zielen van de overledenen naartoe gingen.

Roeyt Ruimtes die deel uitmaakten van de toegang tot het regeringspaleis, waar goederen werden afgeleverd (ook tribuut) en mensen die door de vizier of de farao waren ontboden, werden ontvangen.

Schaduwklok Een zonnewijzer, bestaande uit een horizontaal houtje waarop een verticaal stukje hout in de vorm van een T was gemonteerd dat naar de zon werd gedraaid. Het dwarsbalkje van de T wierp een schaduw op het horizontale houtje, waarop tekens de uren aangaven.

Schenker des Konings "De toezichthouder over keuken en kelder". Hij was belast met de bevoorrading van de koninklijke paleizen, organiseerde feesten en vergezelde de farao op veldtochten.

Sem-priester Een priester die de Ceremonie van het Openen van de Mond uitvoerde en bij bepaalde koninklijke gebeurtenissen de god Ioenmoetef vertegenwoordigde. Hij droeg een luipaardvel.

Sen shem shem Ochtendspoeling van de mond met een mengsel van water en natron.

Sesnodjem-hout "Zoet" of "aangenaam geurend" hout. Deze onbekende houtsoort uit Kanaän was erg gewild.

Shabti Klein mummievormig beeldje met gereedschappen in de handen. Het nam in het Rietveld* het werk van de overledene over.

Spies-paal Houten staak met een scherpe punt waarop een ter dood veroordeelde werd gespiest.

Sterrenopkomst De avondmaaltijd.

Strekken van het Koord Rituele afbakening van het bouwterrein van een tempel.

Ta-Sherit "De Kleine" (mnl. Pa-Sheri), achtervoegsel vergelijkbaar met junior.

Toezichthouders van de Beide Graanhuizen van het Zuiden en het Noorden Zij waren verantwoordelijk voor inzameling, opslag en distributie van graan in het hele land.

Toezichthouder van de Huizen van Goud en Zilver (van het Zuiden of Noorden) Directe ondergeschikte van de Toezichthouder van het Zegel*, verantwoordelijk voor opslag van waardevolle goederen, die ook als betaling konden dienen.

Toezichthouder van het Zegel (van het Zuiden of Noorden) Eerste ondergeschikte onder de Vizier, verantwoordelijk voor het verzegelen en ontsluiten van alle gebouwen en opslagplaatsen.

Uraeus De heilige cobra op het voorhoofd van farao's en hun Grote Gemalinnen.

De Valk in het Nest De troonopvolger.

Waar van Stem Een aanduiding die aangeeft dat een persoon is overleden, en zowel bij leven als in de dood de waarheid heeft gesproken.

Wab-priester "Reine priester", die verantwoordelijk was voor het rein houden van ceremoniële ruimtes en voorwerpen, drankoffers uitgoot en vleesoffers controleerde op versheid.

Was-scepter Teken van macht en overheersing.

Wep-renpet "Opener van het Jaar": nieuwjaarsdag (I Achet 1), waarop men zijn meerdere cadeaus gaf en buitenlandse heersers hun tribuut moesten afdragen.

Westerlingen De doden.

Deel 1

De ongezalfde bruid

1

Begroet door een koor van vogels tastte de ochtendschemering de nevelige hemel af, steeds krachtiger tot de sterren verbleekten en in een zee van kleur Shapash verscheen, “het Licht der Goden, de Toorts der Onsterfelijken”: de zonnegodin. Een betere manier om de dag te beginnen was er niet, vond Bint. Daar had ze de dauw die haar versleten deken en haar blonde krullen had doorweekt, wel voor over.

Tussen de laatste sterren stond de dunne sikkels van de afnemende maan. Als de nieuwe maan zichtbaar was, zou de zomer beginnen. Ze begroette de maangod Yirah, stond op en keek over de stad. Megiddo: beige- en witgepleisterde huizen met platte daken, gebouwd tot aan de muur van de Bovenstad; kleistenen duiventillen; rookpluimen die omhoog kringelden; de laatste vleermuizen en de eerste mussen; een blaffende hond die antwoord kreeg van een heel koor. De stad werd wakker. En zij moest naar de keuken om het vuur op te stoken.

Ze liep echter naar de rand van het dak en staarde naar de vierkante binnenplaats, twee verdiepingen lager. De kalkstenen tegels waren nat van de dauw. Hun geit Ba'alat lag op een laag stro in een hoek van de binnenplaats; in een andere hoek, vlakbij de keuken, stond een dauwbekken dat ook als wateropslag diende. Nog geen spoor van tante of de slavine Toelish, de binnenplaats was leeg. Hadad, het halve huis was leeg! Ze had het nooit anders gekend: leeg en vervallen. Het pleisterwerk viel van de kleistenen muren, zodat ze kwetsbaar werden voor winterregens, de deur van het hoofdvertrek naar de binnenplaats klemde, her en der rotten de sponningen weg, het dak lekte, en de balustrade die een val in de diepte moest voorkomen, was zo goed als verdwenen. Eigenlijk was Soerashar verantwoordelijk voor de reparaties, maar haar broer had geen tijd: te druk in het leger van de heerser van Kadesh. En de middelen om iemand in te huren waren er niet.

En dat terwijl vader het huis helemaal had laten verbouwen toen hij trouwde met het mooiste meisje dat hij ooit had gezien: Damqina uit Mitanni – moeder. Tijdens een bezoek aan verwanten, die behoorden tot de *maryannena*, had ze een jonge, welgestelde man ontmoet: Ishkoeroe. Ze werden verliefd. Vader was toen nog een knappe man, moeder oogverblindend: een lichte huid, groene ogen en haar als maanlicht – een zeldzaamheid in deze landen. Maar de hoge bruidsprijs die voor haar werd gevraagd schrok de Heren van de Stad (die de inwoners bij de koning vertegenwoordigden), *maryannoe*, *firadi* en zelfs Biridashwa, de koning van Megiddo, niet af. Moeder had ze geweigerd; Ishkoeroe was de keuze van haar hart. Ze trouwden. Vader aanbad moeder als een godin, het kleine paleis was haar heiligdom.

Maar bijna vijftien jaar geleden was de godin gestorven en het huis ontheiligd. De demon van de kraamvrouwenkoorts was haar fataal geworden, kort nadat ze een dochter had gebaard die nooit een naam zou krijgen. “Bint” betekende niet meer dan dat: “dochter”. Eén keer had ze gevraagd hoe ze echt heette, maar tante wist het niet, vader zweeg, en Soerashar had één van zijn woede-aanvallen gekregen.

Ze keek naar de met luiken afgesloten ramen van de kamers die van haar ouders waren geweest. Ze waren de mooiste van het hele huis, met prachtig beschilderde muren en kostbaar meubilair – tenminste, dat zei tante, Bint had er nooit een voet gezet. Na de dood van zijn godin had vader de deuren vergrendeld en zijn intrek genomen in het hoofdvertrek. En toen was het verval begonnen; het huis werd gesloopt door gebrek

aan onderhoud, en vader door de wijn waarin hij vergetelheid zocht.

Plotseling liep tante de binnenplaats op, gekleed in een verschoten nachtgewaad en een rafelende omslagdoek. Mopperend liep ze rond, alsof ze iets zocht – Ja, mijn!, wist Bint, ik ben hier veel te lang gebleven! Ze snelde de trappen af naar het hoofdvertrek, een ruimte met een pilaar in het midden. Vader lag nog te snurken in zijn bed. Door de knarsende deur glipte Bint de binnenplaats op.

‘Tante, ik ben hier,’ zei ze. ‘Ik kon niet slapen en toen ben ik op het dak gaan zitten.’

‘In het dónker? Goden!’ Tante vloekte. Net als de meeste Kanaänieten bleef ze ’s nachts binnen uit angst voor demonen. ‘Nou, vooruit, stook het vuur in de keuken op! Aangezien ik je vader gisteravond weer stomdronken in bed heb gestopt, zal ik de winkel wel moeten openen. Dus schiet op!’

Nadat Bint in de vuurplaats gedroogde koemest had aangestoken met een olielampje, goot ze water uit een aardewerken kruik in de koperen ketel boven het vuur. Intussen stookte tante het vuur op in de oven, die buiten onder een afdakje was gebouwd. ‘Bint, haal eens een kruik meel voor me!’ riep ze.

In een hoek van de keuken was een ruimte voor voorraadkruiken uitgegraven. Zacht gepiep verried de plek waar hun huiskat Anat haar jonkies had ondergebracht: achter één van de graankruiken die ze moest beschermen tegen ongedierte. Het was een fel krenge; daarom had Bint haar ook de naam van de oorlogsgodin gegeven.

Ze pakte de meelkruik. Die was bijna leeg. Tante kwam overeind om Toelish te wekken, zodat de slavin graan kon malen.

‘Neemt u dit maar mee.’ Bint gaf tante een kom. ‘Ze zal wel moeten overgeven.’

‘Goden ja, die verdoemde ochtendmisselijkheid! Melk jij de geit, Bint, ik wil niet weer een hele kruik weggooien omdat erin is gekotst.’

Tante slofte weg, een vierkante vrouw met grijzend haar en een onveranderlijk slecht humeur. Geen wonder, de goden waren onvriendelijk geweest: eerst was tante geteisterd door pokken, daarna door een kinderloos huwelijk met een ver familielid in Yokneam. Maar haar echtgenoot verwekte wel een hele reeks kinderen bij een slavin die tot tweede vrouw was verheven; en na zijn dood kreeg dié echtgenote het beheer over zijn bezittingen. Toen tante’s bruidsschat werd ingenomen door haar schoonfamilie, keerde ze berooid en verbitterd terug naar haar broer. Na de dood van haar schoonzus nam ze de zorg voor haar zesjarige neefje, haar pasgeboren nichtje en haar totaal ontredderde broer op zich. En het moest gezegd: tante was toch wel lief – voor Bint, Soerashar zag ze liever gaan dan komen.

Soerashar de bullebak – Soera de tiran. Hij was de vader van Toelish’ kind; niet ongewoon, slavinnen behoorden volledig aan hun meester. Wat Bint zo kwaad maakte was de manier waarop Soera de slavin behandelde: dat aftuigen, met als laag-bij-de-gronds excuus dat slaag uitstekend was voor slaven. Anders werden ze maar lui. Ze was dankbaar voor elke dag dat haar broer er niet was, hij terroriseerde het hele huishouden. Tante had ook wel eens een klap gehad, en zij...

Natuurlijk werden meisjes in de gaten gehouden, ze moesten maagd blijven tot hun huwelijk. Maar de manier waarop Soera haar inperkte was idioot.

Het kwam door haar uiterlijk: een lange, rechte neus, een volle mond, een regelmatig gebit, wangen die kuiltjes kregen als ze lachte (al was dat zelden), grote groene ogen en een tere huid zo licht als melk. En dan was er haar opvallende haar.

Was moeders haar als maanlicht geweest, zij had haar als de zon, en het golfde in krullen om haar schouders en over haar rug. Zelfs toen ze nog een klein meisje was, bekeken vrouwen haar met afgunst en mannen met begeerte. En al die aandacht was in Soera's ogen onaanvaardbaar. Ze moest een hoofddoek dragen (terwijl er nog helemaal geen huwelijk was geregeld!), ze mocht niet met jongens praten, niet dansen en zingen bij een *marzeah*, niet tot zonsondergang bloemen plukken in de velden, niet met vriendinnen naar de Karmel gaan... Alles wat normale meisjes deden was voor haar verboden. Megiddo werd haar gevangenis, het huis haar cel. En Soera sloeg haar om niets. Hoe ze ook haar best deed, vaak vond hij toch een aanleiding om boos te worden. Ze was net zo bang voor zijn woede-aanvallen als voor zijn harde handen.

Ze dacht dat hij haar wilde beschermen tegen mannen met slechte bedoelingen. Ze had het mis. De werkelijke reden ontdekte ze toen ze een keer te laat thuiskwam. Terwijl Soera haar een aframmeling gaf waar ze bijna in bleef, schreeuwde hij dat moeders overlijden *háár schuld* was! Na *háár* geboorte was moeder afgedaald in het rijk van de doodsgod Mot! *Vervloekt zijn zuster! Vervloekt de grond waarop ze liep!*

Ze had zich wekenlang afschuwelijk gevoeld.

Ze had bijna een kom vol gemolken toen de deur van het hoofdvertrek openknarste. Vader, gekleed in een groezelige kilt die hij al een paar dagen droeg, liep onvast naar het dauwbekken om zijn gezicht te wassen. Ze bracht de volle melkkom naar de keuken en pakte een beker water; 's ochtends had hij altijd dorst.

Terwijl hij dronk nam ze hem op. Zijn ogen waren bloeddoorlopen en hij leek nog niet helemaal nuchter. 'Waar is Goelati?' vroeg hij schor. 'Ik wil me wassen.'

'Ze is bij Toelish. Het water kookt trouwens nog niet.' Bint aarzelde, met vader viel op dit tijdstip niet altijd te praten. Toen: 'Heeft u goed geslapen?'

'Hmmm.' Hij haalde een hand door zijn onverzorgde grijze haar. Zijn baard was ook al in tijden niet bijgewerkt. 'Komt Soera vandaag?' vroeg hij.

'Dat weet ik niet.' Op Soera's komen en gaan was geen peil te trekken. Het leger van Dasharti, de heerser van Kadesh, had zich met de troepen van tientallen aan Mitanni onderhorige koningen verzameld bij Megiddo, Yokneam en Taanach. Soera's divisie was in het legerkamp bij Megiddo ondergebracht. Ze bad El, Asherah en hun zeventig zonen dat hij voorlopig zou wegblijven.

De deur van het hoofdvertrek knarste weer, nu om tante en Toelish door te laten. Het meisje, altijd al mager, leek nu wel een skelet. Haar donkerbruine haar viel in slappe pieken om haar stakige schouders en haar bruine ogen stonden dof in haar grauwe gezicht. Ze was drie maanden zwanger. Bint hoopte dat de misselijkheid snel minder zou worden, als de slavin nog langer zo weinig binnenhield viel ze op een dag dood neer!

Toelish was de jongste uit een familie van slaven die eerst moeder en later tante had bijgestaan in het huishouden. Toen de wijnhandel steeds slechter begon te draaien dat vader de familie niet meer kon onderhouden had hij ze verkocht. Alleen Toelish was gebleven. Vader had haar ouders beloofd voor haar te zorgen als een eigen kind, maar daar kwam niets van terecht; al heel gauw werd ze het slachtoffer van Soera's grillen. Amper dertien was ze zwanger, Soera had haar verkracht. De kans dat hij het kind zou erkennen was klein, de kans dat hij het zou verkopen des te groter. Als de slavin tenminste de bevalling zou overleven, ze was nog zo jong en smal!

Tante gaf Toelish opdracht graan te breken en te malen, en eindelijk kwam de ochtend

in het gewone ritme: platte broden bakken en pap koken, samen met verse kaas en gedroogd fruit het eenvoudige ontbijt dat werd gebruikt op krukjes rond een lage tafel in het hoofdvertrek. Die meubels waren ooit van hun slaven geweest; hun eigen, veel kostbaarder meubilair was verkocht. Vaders bed was het enige dat nog over was.

Na het ontbijt waste Bint zich in het wasvertrek (waarvan een deel van de wandtegels was verkocht) met warm water en loogkruid. In het slaapvertrek trok ze een recht gesneden, verschoten linnen gewaad aan en sloot het met een bronzen kledingspeld waarvan het emaille was verdwenen. Ze deed een bronzen armband en één met een paar gebutste glazen kralen om, en stak bronzen oorringen door de gaatjes in haar oren. Haar amulet, een driehoekig bronzen figuurtje van Asherah aan een leren koordje, droeg ze altijd.

Ze was net op haar strozak geploft met een oude benen kam toen tante binnenkwam. Er gleed een glimlach over het pokdalige gezicht. 'Geef mij die kam eens, meisje, laat mij eens voor je zorgen.' Tante ging achter haar zitten en begon de klitten uit te kammen. 'Over twee maanden ben je alweer vijftien,' zuchtte de vrouw. 'Hoog tijd dat je gaat trouwen!'

'Tante...' begon Bint, maar de vrouw onderbrak haar: 'Ja, ja, ik weet het wel: Soera zoekt naar een geschikte echtgenoot. Maar waarom in naam van alle goden zoekt hij zo ver weg?'

In de loop van de jaren had Soera het gezag over haar helemaal van vader overgenomen. Hij had het dus ook op zich genomen een echtgenoot te vinden. Maar in plaats van een handelsfamilie uit Megiddo of één van de naburige stadstaten te benaderen, zocht hij het hogerop: in de *maryannena* van Kadesh en Mitanni. Het ging hem vooral om zijn welstand en aanzien. Maar hoe hij de uitzonderlijke schoonheid van zijn zuster ook benadrukte, geen familie hapte toe. Ze had namelijk nauwelijks een bruidsschat.

Ooit was moeders juwelenkistje tot de rand gevuld, en niet alleen met wat moeder uit Mitanni had meegenomen. Zes shekels goud waren verwerkt in de sieraden die vader haar na de geboorte van Soerashar had gegeven, een fortuin een vorstin waardig – dus waarom niet een godin? Die juwelen én moeders gouden en zilveren vaatwerk had tante achtergehouden toen moeder werd begraven. Zonder die rijkdom had het huis al lang moeten worden verkocht. Er was echter te weinig van over om een jonge vrouw aan een goede partij te helpen.

'Zo, dat is klaar. Blijf zitten, Bint, ik zal je opmaken.' Tante pakte een oogverfpotje van fijn kalksteen uit Egypte, met een afbeelding van een hoogzwanger nijlpaard en beschreven met Egyptische schrifttekens. Het was één van de weinige kostbaarheden die ze nog bezaten.

Omdat Bints spiegel was verkocht en die van tante door ouderdom onbruikbaar was geworden, moesten de vrouwen elkaar helpen met het opbrengen van oogverf. Door de armoede waarin het huishouden steeds verder wegzakte waren de verschillen tussen slavinnen en meesters verdwenen; Bint had nooit het gevoel dat ze beneden haar stand bezig was als ze Toelish opmaakte.

Ze stond op en legde haar omslagdoek over haar hoofd. Tante keek het geërgerd aan. 'Dat jij je zelfs binnenshuis moet bedekken!' mopperde ze. 'Je schoonheid zou juist benadrukt moeten worden! Almachtige Hadad, waarom zoekt dat eigenwijze stuk vreten naar fortuin? Er zijn zát mannen die jou voor niks willen trouwen!'

‘Tante, toe...’ zuchtte Bint. Een kleine bruidsschat betekende dat ze een bijvrouw werd, voor Soera onacceptabel. Eigenlijk was dat een opluchting, ze kende teveel verhalen over jaloezie, haat en nijd tussen eerste en tweede echtgenotes. En het enige dat ze wilde was een rustig en eenvoudig leven. Maar ach, waarschijnlijk draaide het erop uit dat ze nooit zou trouwen. Ook goed. Ze kon altijd kindermisje worden bij haar vriendin Tabat, die een paar maanden geleden was bevallen van haar eerste kind.

Terwijl tante Toelish aan het werk zette en probeerde vader zover te krijgen dat hij de winkel te opende, ging Bint naar het hoofdvertrek voor de dagelijkse offers. Een bos mirte, haar lievelingsplant, stond te geuren in een vaas. Tabat, de lieve schat, vergat nooit om een paar takken te laten brengen als haar dienaren verse mirte van de Karmel hadden gehaald.

Onder de nis met de familiegoden stond een ebbenhouten kistje ingelegd met ivoor, dat uit Egypte was geïmporteerd en de benodigdheden voor de dagelijkse offers bevatte. Ze ontstak houtskool in een wierookbrandertje en er strooide korreltjes wierook op. Er steeg een zoetgeurende wolk op. Zingend stemde ze de goden en haar voorouders gunstig opdat zij huis en familie zouden zegenen, en sprenkelde wijn en olie uit tweekleurige aardewerken kruikjes op het offertafeltje voor de nis. Ze legde er een handje graankorrels naast. Daarna streek ze wat olie en wijn op de lippen van de driehoekige beeltenis van de vruchtbaarheidsgodin aan de muur, een samensmelting van Asherah, Anat en Astarte.

Dit ochtendritueel was de taak van de oudste zoon, of van de vader als de zoon er niet was. Omdat vader het niet meer kon en Soera zo vaak afwezig was, mocht tante de offers brengen. Bint was het streng verboden. Ze wist niet wat er gebeurde als Soera ontdekte dat ze het toch deed. Het vollemaansoffer op het familiegraf onder het huis liet ze daarom wijselijk over aan tante. Niet alleen moeder lag er, ook alle volwassen familieleden en oudere kinderen die waren overleden sinds het huis was gebouwd. Doodgeboren en jonggestorven kinderen waren in kruiken onder de drempels begraven, ook de twee jongetjes die na Soera waren geboren. Tante had van hun bestaan verteld, vader sprak ook nooit over hen.

Bint sprenkelde geitenmelk op de drempels en trok zich terug in het slaapvertrek om te weven. Naast de manden met kleding, lakens en dekens stond moeders weefgetouw tegen de muur. De stof op het weefraam was naar Kanaänitisch gebruik kleurrijk, maar geverfd met goedkope kleurstoffen. Voor hen geen diepblauw indigo, karmijnrood kermes en warmgeel saffraan, laat staan groen, dat ontstond door indigo en het kostbare mineraal orpiment te mengen. Blauw uit wede, rood uit oker of meekrap, en geel uit reseda of granaatappels, daar moesten ze het mee doen. Mooie kleuren, maar ze misten diepte. En dit patroon was onopvallend en snel klaar. Verdoemd, ze kende zoveel mooiere patronen!

Moeder had voor haar stoffen patronen en technieken uit Kanaän en Mitanni gemengd. Pas toen Bint één van die stoffen uit elkaar had gehaald was het haar gelukt het patroon na te maken. Trots dat ze was! Maar Soera had de stof herkend en haar een klinkende oorvijs gegeven: zijn verachtelijke zuster mocht de herinnering aan hun moeder niet onteren! Toen wist ze dat moeder in zijn verknijpte hart was uitgegroeid tot een wezen van onaantastbare heiligheid, terwijl zij alles vertegenwoordigde wat demonisch was.

Meestal ging ze innerlijk op reis als ze het ritme van weven had gevonden – naar de Karmel die ze al jaren niet meer had gezien, of naar verre landen: Egypte, Nubië (waar zwarte mensen schenen te wonen), de Noordelijke Koninkrijken Yamchad, Moechisch en Kizzowatna, Mitanni... Maar vandaag kreeg ze haar broer niet uit haar hoofd. Het was ook zo vreemd dat hij zijn plek had gevonden in het leger! Als oudste zoon had hij eigenlijk de wijnhandel moeten overnemen. Vader had geprobeerd hem te leren lezen, schrijven en rekenen, maar was daarmee opgehouden toen Soera een hopeloos slechte leerling bleek.

Haar broer had wel geholpen met de administratie en de uitbreiding van het assortiment met olijfolie in een poging de omzet te vergroten, maar op zijn zestiende had hij de handel vaarwel gezegd en was vertrokken, eerst naar Kadesh en later naar Mitanni. En zij was vrij – dácht ze, maar ze betaalde een hoge prijs voor de omgang met Tabats broer Dan-El en haar uitjes naar de graanvelden om er korenbloemen en klaprozen te plukken. Toen Soera in het najaar terugkwam (Nieuwjaar was net gevierd), bleek dat hij haar voortdurend in de gaten had laten houden. Ze werd afgetuigd en moest weken binnen blijven; een uitstekende manier om duidelijk te maken dat zijn wetten ook gouden als hij er niet was.

El zij dank ging hij vaak weg. Hij had verschillende baantjes, tot hij zich vorig jaar had aangemeld als soldaat in het leger van Dasharti van Kadesh. Gebrek aan militaire ervaring was blijkbaar geen probleem. Ze vond alles best, zolang hij maar niet thuis was. Maar drie maanden geleden had hij een week verlof gehad, en behalve dat hij Toelish zwanger had gemaakt had hij zich ook met de handelsadministratie bemoeid. Die kon zij, toen hij was opgehoepeld, weer helemaal overnieuw doen!

Soera wist het niet (en dat moest zo blijven!), maar ze kon lezen, schrijven en rekenen – een uitzondering voor een meisje. Ze was zes toen ze haar eerste les had gekregen, in de winkel waar vader de administratie deed. Het was winter en het plensde, de druppels sloegen tegen de gesloten luiken. Binnen brandde een komfoortje, maar ze herinnerde zich nog goed hoe een koude tocht over de vloermat trok. En ineens had ze gevraagd of ze vader mocht helpen.

‘Dat kan niet, Bint, je kunt niet schrijven,’ was zijn antwoord. Of schrijven moeilijk was, vroeg ze. ‘Soera vindt van wel,’ had vader gezegd. Of hij dan eens wilde laten zien hoe het moest. Glimlachend had hij haar op schoot genomen. Hij doopte een tot een kwastje gekauwd rietje in zwarte inkt en schreef op de achterkant van een beschreven vel papyrus drie tekens. ‘Weet je wat daar staat? B-n-t: “Bint”.’

‘Is dát mijn naam?’ had ze verbaasd geroepen; alsof ze een wonder zag gebeuren! Ze had gevraagd of vader de namen van iedereen die ze kende wilde opschrijven. Oh, zoals ze daar op zijn schoot zat, omgeven door de schemer en zijn typische geur – een kegel van de wijn, maar dat wist ze toen nog niet. Op dat moment was haar leven helemaal goed.

‘En nu jij,’ had hij gezegd; ze mocht dat wonder zelf gaan uitvoeren. Vader hield haar hand vast om haar te helpen. Ze schreef haar eigen naam wel tien keer, de laatste keer alleen. Vader had haar op de grond gezet en zich zuchtend afgevraagd waarom Soera haar verstand niet had.

‘Ik wil ook leren schrijven,’ zei ze. Helaas: meisjes moesten leren spinnen, weven, kleding maken, wassen, graan malen, bier brouwen, bakken, koken, kinderen verzorgen...

Wat was ze boos geworden, stampvoetend had ze in de winkel gestaan! En toen had vader zomaar beloofd dat hij haar het zou leren. 'Maar,' had hij eraan toegevoegd, 'denk erom dat je er met niemand over spreekt. Dit is óns geheimpje, beloofd?'

Natuurlijk had ze het beloofd. Behalve lezen en schrijven had ze leren rekenen en zelf inkt en schrijfrietjes maken. Ze maakte kennis met andere schriften: het spijkerschrift waarin het Akkadisch uit Babylonië en het Hoerritisch uit Mitanni werden geschreven en dat met een scherp stokje in zachte klei werd gedrukt, en hiërogliefen en hiëratisch uit Egypte. Ook leerde ze boekhouden en de beginselen van de handelscorrespondentie.

Niemand wist ervan, behalve tante. Toen vaders toestand zo verslechterde dat de administratie niet meer werd bijgehouden, had ze tante haar geheim verteld. Vanaf dat moment voerde de dochter de administratie in een perfecte imitatie van het handschrift van de vader. Zo had Soera nooit iets gemerkt.

'Bint...'

Het was wel lastig om net te doen alsof ze volwassen man was als ze een brief moest schrijven. Vader had maar een paar kopieën van zijn correspondentie in zijn archief.

'Bint?'

Die archiefkist opruimen was trouwens een aardige klus geweest. Dat Soera niets vermoedde toen zij zonder blikken of blozen zei dat vader dat zelf had gedaan!

'Bint!'

Ze schrok op. Tante stond in de deuropening en haar handen lagen werkeloos in haar schoot. Ze had amper een duimbreedte gewezen. 'Wat is er?'

'Het middagmaal staat klaar.'

'Nu al?' Had ze écht zo lang zitten dromen?

'Er was een soldaat van Kadesh aan de deur. Soera komt vanavond eten.'

'Oh nee!' zuchtte Bint terwijl ze opstond.

'Toch wel. Hij heeft een paar duiven gestuurd, dus hij verwacht een feestelijk onthaal. We moeten aan het werk.'

'Ja, dat moeten we zeker!'

Met zo weinig vrouwen in huis schoot er wat schoonmaken betrof wel eens iets bij in. Dat betekende dat nu de matten moesten worden geklopt, de deuren en luiken afgenomen en de vloeren geveegd, net als de binnenplaats. Tante bracht Soera's kamer op de eerste verdieping in orde, al wist niemand of hij bleef slapen. Zijn komst leidde tot een middag hard werken met hulp van een slavin van één van de burens. Ze hadden net genoeg tijd om zich op te knappen en hun beste kleden aan te trekken.

Bint had één feestgewaad, een veelkleurig wollen kleed dat veel te warm was voor de tijd van het jaar. Toen ze het aantrok bleek het ook nog zo kort geworden dat een deel van haar onderbenen zichtbaar was. Had ze het gewaad heel lang niet gedragen of was ze gewoon veel gegroeid? En ze was al zo lang! Maar een beter kleed had ze niet.

'Bint?' vroeg Toelish.

Bint keek op. 'Ja?'

'Denk je dat – dat hij...?' Het meisje keek haar hulpeloos ogen aan. Genadige El, ze was natuurlijk doodsbang voor wat Soera nu weer zou uithalen! Bint legde een arm om de magere schouderdjes.

'Ik wilde dat ik je kon beloven dat hij je niets zal doen. Blijf zoveel mogelijk op de achtergrond, ik probeer wel om zijn aandacht af te leiden.' Wat betekende dat ze haar

feestgewaad moest aanhouden, die blote enkels zouden Soera niet bevallen.

In het hoofdvertrek wierpen een paar olielampjes flikkerend licht op de wanden. De geometrische figuren die het pleisterwerk ooit hadden gesierd waren onder een nieuwe pleisterlaag verdwenen. Vader zat in een stoel te drinken, alweer aangeschoten. Hij droeg echter wel een schoon kleed (een bont gekleurd linnen gewaad tot op zijn kuit), en tante had zijn haar en baard bijgewerkt.

‘Je ziet er mooi uit, dochter,’ zei hij.

‘Dank u, vader.’

Ze vulde het aardewerken bekken waarin gasten hun handen konden wassen met water, en legde er een linnen doek naast. Toelish ging in een hoek van het vertrek op de grond zitten. Bint liep echter rusteloos rond. Er was iets, er hing iets in de lucht wat ze niet kon benoemen maar heel bedreigend was. Tenslotte bleef ze voor het raam staan en keek over de binnenplaats, die in de schaduw van de namiddag lag.

Ineens zwaaide de deur naar de winkel open en beende Soera de binnenplaats op. Ba’alat schoot overeind, trillend op haar poten – ook zij was wel eens mishandeld. Bint pakte het bekken en de linnen doek en kwam haar broer tegemoet.

‘Welkom, mijn broeder.’ Ze bood hem het bekken aan. Terwijl hij zijn handen en zijn gezicht waste, nam ze hem tersluiks op. Zijn gezicht was smaller geworden, zijn lichaam gespierder, de blik in zijn lichtbruine ogen nog harder. Alleen zijn donkerblonde haar en baard krulden op dezelfde manier, al was zijn haar naar de gewoonte van de Hoerrieten een stuk korter. Hij droeg een hemd en een kilt. Zijn strijdbijl en dolk staken in een leren riem, een plunjezak stond op de grond.

Hij droogde zich af en liet zijn blik over haar heen gaan. Het verbaasde haar niet dat hij misprijzend naar haar enkels keek. Maar de klap kwam niet, hij maakte zelfs geen opmerking. Hoe kon dat nou?

Ze volgde hem naar het hoofdvertrek. Terwijl hij voor de nis met familiegoden en voorouders boog en vader omarmde en zijn zegen ontving, stuurde ze Toelish naar de keuken om een kruik bier en een paar bekers. Ze bood Soera aan zijn plunjezak en strijdbijl over te nemen. Hij begon schamper te lachen.

‘Zuster, vrouwen behoren wapens niet aan te raken. Dat ontnemt ze hun kracht.’ Hij legde de plunjezak op de grond, haalde de bijl uit zijn riem en zette die tegen de wand. ‘Laat geen vrouw dit wapen aanraken, of ze zal erdoor sterven!’ Hij keek Toelish, die net terugkwam, dreigend aan. Het meisje werd bleek. Bint vroeg haar om olijven, gedroogd fruit en koeken te halen, en vluchtte met de slavin naar de keuken zodra de versnaperingen waren geserveerd. Het was er warm en ze zweette vreselijk.

De vrouwen serveerden gebraden duiven, groenten, geitenkaas, vis en brood. Toelish trok zich terug in een hoek, zo ver mogelijk bij haar kwelgeest vandaan. Bint wachtte tot Soera een dankgebed aan de goden had uitgesproken en vader en hij toetastten. Pas dan mochten tante en zij ook eten.

Aanvankelijk verliep het maal grotendeels in stilte. Maar ineens begon Soera over Dasharti, de heerser van Kadesh. Dát was nog eens een man: een geboren leider, een briljant strateeg! Dat slappe koninkje van Egypte moest niet denken dat hij tegen Dasharti’s alliantie op kon!

Afgelopen winter was het bericht door de wereld gegaan dat de vorstin van Egypte, Ma’atkare Hatshepsot, op sterven lag. Ze had een opvolger in koning Mencheperre

Djehoetimes met wie ze twintig jaar had geregeerd, maar de dood van een vorst verzwakte een land altijd. En Mencheperre was nog jong. Shaushtatar, de Grote Koning van Mitanni, zag een kans om zijn invloedssfeer naar het zuiden uit te breiden en droeg zijn vazallen op zich onder aanvoering van Dasharti te verenigen tot een leger van bijna tienduizend man. Binnenkort zou de alliantie oprukken naar Egypte om de koning te verslaan en het land in te nemen.

‘Kanaän heeft lang genoeg onder invloed van dat verdoemde land gestaan!’ foeterde Soera. ‘We moeten de tijden van onze heldhaftige voorvaderen, die Egypte meer dan honderd jaar hebben geregeerd, weer laten herleven!’

Vader lachte smalend. ‘Ach zoon... De Kanaänieten zijn al zoveel generaties geleden uit Egypte verjaagd! De koningen van Egypte zijn sterk geworden, de heersers van Kanaän zwak.’ Hij boerde.

‘Maar de heersers van Mitanni en Kadesh zijn machtig!’ wierp Soera tegen. ‘Zij kunnen Mencheperre met gemak verslaan, hij heeft amper ervaring!’

‘Met Egypte verdwijnt een lucratieve handelspartner,’ mompelde vader.

‘Er zijn handelspartners genoeg, Egypte hebben we helemaal niet nodig.’

‘Je vergeet dat onze welvaart grotendeels afhankelijk is van de handel met Egypte. Dat land onder de voet lopen is dwaasheid! Geef me nog wat bier.’ Vader gebaarde ongeduldig met zijn beker. Tante stond meteen op om hem bij te schenken.

Tot Bints verbazing ging Soera niet met vader in discussie. Het leek wel of ze hem in het leger manieren hadden bijgebracht! Enthousiast was hij zeker: hij kon niet stoppen met het ophemelen van Dasharti, hij zat erbij alsof de macht van de heerser ook op hem afstraalde. Ze onderdrukte een geeuw en hoopte bij El, Asherah en hun zeventig zonen dat haar broer gauw ophoepelde. Maar voorlopig leek hij niet uitgepraat.

‘Zuster, vertel mij nu waarom je gewaad zo onfatsoenlijk kort is.’

De opmerking kwam zo onverwacht dat ze zich verslikte in haar bier. Hoestend tot het zweet over haar rug stroomde probeerde ze haar adem terug te vinden. ‘Het spijt me vreselijk,’ zei ze schor. ‘Ik wist niet dat mijn feestkleed te kort was geworden. Ik zal een nieuwe maken.’

‘Daar zijn geen middelen voor. Maar ik heb goed nieuws.’ Uit zijn plunjezak haalde hij een gouden kommetje dat hij triomfantelijk op de tafel zette. ‘Ik heb een echtgenoot gevonden, één van de *maryannoe* van de heerser van Kadesh. Dit is een deel van de bruidsgift.’

Bint staarde versteend naar het kommetje. Shapash, dit was niet waar!

‘Gelukkigwens, mijn dochter.’ Vaders lallende stem knetterde in haar oren, maar ze bewoog niet. Tante pakte het kommetje.

‘Kijk eens Bint, het is heel mooi,’ zei ze terwijl ze het aanreikte. Met tegenzin nam Bint het over. Het goud was zwaar en koel, en in de bodem was een gevleugelde figuur uitgedreven. Een god? Een held? Het kon haar niets schelen.

Ze keek op. Soera zat breed lachend in zijn stoel. Het liefst had ze het kommetje naar zijn kop gesmeten en was ze de deur uit gerend, wég van deze plek, wég van een toekomst die ze niet wilde! Maar dat was onmogelijk. Ze zette het kommetje op tafel en wist ergens een dankwoord vandaan te halen.

‘Je zult er geen spijt van krijgen,’ zei Soera.

Daar was ze niet zo zeker. ‘Waar woont hij?’ vroeg ze hees.

‘Niet ver van Kadesh. Zijn familie beheert een paardenfokkerij aan de Orontes. Ze zijn erg rijk.’

Ja, dat was duidelijk! ‘Waarom wil hij dan trouwen met mij? Ik heb hem financieel niets te bieden en hij heeft me nog nooit gezien.’

Maar hij had haar wél gezien, toen ze een paar dagen geleden bij de Benedenpoort stond te wachten op tante en Toelish, die water haalden bij de bron aan de voet van de stadsheuvel. Nu wist ze wie de omslagdoek van haar hoofd had getrokken op het moment dat ze een volle waterkruik op haar hoofd wilde zetten: haar aanstaande echtgenoot.

‘Hij zag een glimp van je haar en wilde alles zien,’ zei Soera. ‘Aangezien het zo goed is afgelopen zal ik je niet straffen.’

Ze huiverde bij de herinnering. Haar belager was een magere man met inktzwarte ogen, borstelige wenkbrauwen, een kaalgeschoren hoofd en een hard gezicht omringd door een zwarte baard. En dat werd haar echtgenoot?

‘Oh ja, zuster, zijn eerste vrouw is vorig jaar gestorven,’ zei Soera achteloos. ‘Er zijn drie kinderen uit dat huwelijk. Hij wil je hebben, doe daar je voordeel mee. Als je het handig aanpakt, krijgen jouw kinderen de eerste rechten.’

Genadige El, hoe kon hij dat zeggen? ‘Hoe – hoe oud is hij?’ hakkelde ze.

‘Achtentwintig, jong genoeg om kinderen bij je te kunnen verwekken. Geef me een beker wijn, tante, dit moet worden gevierd.’

Hij vroeg niet om wijn voor zijn zuster, maar wat moest ze vieren? Dat ze trouwde met iemand die twee keer zo oud was, en ze moest vertrekken naar een onbekende plek in een onbekend land met een onbekende taal, ze wist niet hoeveel dagreizen naar het noorden? “Hij wil je hebben”... Ze gruwde. Wat was ze meer dan een stuk handelswaar?

Stil en bleek zat ze op haar krukje, ze kreeg geen hap meer door haar keel. Ging Soera maar weg, ze had tijd nodig om tot zichzelf te komen! Haar blik gleed naar het raam. ‘Zeg, sluit de poort van het kamp ook bij zonsondergang?’ vroeg ze in een opwelling. ‘Het begint te schemeren.’

Vloekend greep Soera plunjezak en strijdbijl en nam haastig afscheid. ‘Over een paar dagen kom ik terug voor de bruidsgift en de bruidszalving,’ zei hij over zijn schouder. ‘Zorg ervoor dat je een nieuwe sluiert hebt! En ik wil een paar getuigen voor het contract. Haal het niet in je hoofd Zakara en Dan-El te vragen!’ schalde het over de binnenplaats. Toen sloeg de deur naar de winkel dicht, en daarna de deur naar de straat. Ineens was het heel stil.

‘Dat heb je handig aangepakt,’ verzuchtte tante.

‘Ik wilde hem vannacht niet onder hetzelfde dak hebben.’ Bint keek van de etensresten naar vader, die onderuit gezakt in zijn stoel lag te ronken. ‘Wat doen we nu?’

‘Ik ga de winkeldeur afsluiten. Ruimen jullie vast af.’

Toelish begon de schalen op te stapelen. Terwijl Bint botjes en pitten bij elkaar veegde en een schoteltje eten maakte voor de slavin, viel haar oog op het gouden kommetje. ‘Oh Hadad, die ellendeling is wat vergeten!’ Ze pakte het kommetje. Het was prachtig, echt vakmanschap – maar nog steeds niet meer dan een betaalmiddel in een transactie.

De knarsende deur van het hoofdvertrek liet met tante het geluid van de stadstrompet binnen, die aangaf dat wie nog voor de nacht binnen wilde zijn, zich moest haasten.

De duisternis viel, de dag eindigde. Toen stak tante het laatste olielampje aan en begroette de nieuwe dag met een kort gezang.

‘En nu naar bed jullie,’ commandeerde ze. ‘Ik zal de winkel wel afsluiten.’

Bint was moe, maar eenmaal op haar strozak wilde de slaap niet komen. Dat Soera tegen alle verwachtingen in een echtgenoot had gevonden, maakte haar panisch. Als ze in Megiddo zou blijven was het nog draaglijk – maar dit: weg van familie, vrienden, haar stad... Had ze al nooit een duidelijk beeld gehad van de toekomst, nu leek het wel een zwart gat.

Tante slofte binnen en stond stil bij Bints strozak. ‘Bint, slaap je?’ ‘Nee.’

‘Ben je gelukkig?’ Tante hurkte naast de strozak. ‘Goden, nee!’

‘Ik ook niet. Ik vind het vreselijk dat je weggaat.’ Ze klonk alsof ze had gehuild. ‘Maar dat jij en je kinderen in welstand zullen leven, troost me wel.’

Een tijdlang zaten ze zwijgend naast elkaar. Plotseling begon de vlam van het olielampje in een hoek van het vertrek te knetteren en doofde uit. Bint vroeg zich af of het een voorteken was.

2

Megiddo was een stadstaat als alle andere: een bevolking van ambachtslui, handelaren, militairen, edelen en een vorst, gevoed door boeren die de akkers van de vorst op de vlakte van Jizreël bewerkten. Maar er was een verschil met de stadstaten bezuiden de Karmel: het noorden was een paar generaties geleden onder de voet gelopen door Hoerrieten uit Mitanni. Ook Megiddo was verwoest. De regerende vorst en zijn mannelijke familieleden waren omgebracht, de vrouwen gedegradeerd tot bijvrouwen en slavinnen van de nieuwe heerser of van zijn militairen, die een nieuwe sociale laag vormden: de *maryannena*.

Vrijwel alle stadstaten in noordelijk Kanaän was hetzelfde overkomen, en de gevolgen waren nog steeds merkbaar. Volgens Zakara, de vader van Tabat en Dan-El en een handelaar in bewerkt ivoor, waren hele stukken van Kanaän ontvolkt door de vernietigingsdrift van de invallers. Zo’n uitgedunde bevolking kon natuurlijk geen troepenmacht van tienduizend man leveren, zodat de alliantie van Shaushtatar van Mitanni voornamelijk bestond uit vorsten van de Noordelijke Koninkrijken en stadstaten, die door vazalschap of familiebanden aan Mitanni waren verbonden.

Omdat Megiddo strategisch lag en haar heerser een ver familielid was van Shaushtatar, was de keuze van verzamelpunt begrijpelijk. Hoewel werd gefluisterd dat Biridasha zo zijn bedenkingen had; ook hij begreep de gevolgen als de handel met Egypte verdween.

Bints huis lag in een wijk van rijke handelaren en *maryannoë*. Een andere welgestelde wijk lag bij het paleis bij de Bovenpoort, en werd bewoond door *firadi*, hoffunctionarissen en de Heren van de Stad. In deze wijken waren de straten geplaveid met keitjes en hadden in het midden een afvoergoot.

Heel anders was dat de wijken waar ambachtslieden woonden: kleine huizen aan smalle straatjes van aangestampte aarde, die in de regentijd veranderde in modderpoelen. Door ophopend afval kon het er ongelooflijk stinken, daar hielpen ook de schooiende varkens en honden niet tegen. Die halfwilde honden konden aanvallen om niets. Als kind was Bint een keer gebeten, en had zulke hoge koorts gekregen dat vader twee

duiven had geofferd aan Shatiqat, de gevleugelde godin van de genezing. De godin was Bint goedgezind: de koorts verdween en de beet genas tot er alleen nog een litteken over was – én een grote angst voor alles wat blafte.

De ochtend na Soera's bezoek stuurde tante haar naar de markt.

Het was fijn om door de stad te lopen, ook al hield haar vrijheid op bij de Benedenpoort en moest ze op haar verschijning letten. Ze trok haar omslagdoek dicht om haar hoofd toen ze de trap van basaltplaten naar de drukke Bovenpoort afliep en negeerde de soldaten die er de wacht hielden en passerende meisjes lastigvielen. Het koninklijk paleis lag aan weerszijden van de poort; een bovenverdieping overspande de doorgang. Volgens Tabats echtgenoot Abdi-Milki, een Koninklijke Schrijver, lagen er binnen die muren een heleboel luxueus ingerichte vertrekken.

De Bovenpoort had zware houten deuren, die werden vergrendeld als de Benedenpoort het begaf en de Benedenstad werd ingenomen. De poort was zo breed dat er een strijdswagen doorheen kon. Achter de poort lag een vierkant pleintje, waarvan een weg langs de stadsheuvel naar de Benedenstad liep. Het pleintje bood een fantastisch uitzicht over de Jizreëlvallei, waar het graan dik op de akkers stond. Rechts stak de heilige berg Tabor zijn stompe top in de lucht; verder weg lag de Gilboah. Buiten de Benedenpoort lag een boomgaard van olijf- en vruchtbomen.

De Benedenstad werd beschermd door een aarden wal met een dikke stadsmuur. Aan de buitenkant lag een diepe greppel, zodat de muren niet gemakkelijk konden worden beklommen. De deuren van de Benedenpoort waren net zo sterk als die als de Bovenpoort, maar werden veel strenger bewaakt. Op het grote plein voor deze poort werd de markt gehouden.

Megiddo lag op het kruispunt van de Zeeweg, die van Egypte naar de Noordelijke Koninkrijken en de Eufraat liep, en de handelsroute van de Judese heuvels naar de zee. De stad was een pleisterplaats voor handelskaravanen die door de Aroenapas kwamen, en die uit duizenden ezels konden bestaan. De Noordelijke Koninkrijken deelden Soera's afkeer van Egypte niet: goud, graan, linnen, loodglans, geparfumeerde oliën, gedroogde vis, ivoor, ebbenhout, papyrus vonden gretig aftrek.

Omgekeerd gingen koper en berkenhout uit Chatti van de Hettieten, wijn, olijven, olijfolie, ruw glas en glaswerk zoals kralen en kruikjes uit Kanaän, aardewerk van Kreta en Cyprus (waar ook opium vandaan kwam), lood en slavinnen uit Babylonië, het ragnifijne, zeer kostbare byssus uit de kuststeden, en stoffen, paarden en strijdwagens uit Mitanni en de Noordelijke Koninkrijken naar Egypte. Hout van ceder en pijnboom, dat van de Libanon kwam, werd in Byblos verhandeld en per schip vervoerd.

Hoewel de handel met de buitenlandse koninklijke aangelegenheid was, konden de inwoners veel uitheemse artikelen op de markt kopen. Lopend langs kramen en maten op de keitjes speurde Bint naar stof voor een sluier. Bij de kraam van een stiffenkoopman bleef ze staan. Ze herkende patronen uit Mitanni.

'Dag Bint, hoe gaat het met je?' hoorde ze ineens achter zich. Oh Astarte, hém wilde ze liever niet ontmoeten!

Ze draaide zich om. Hoewel twee jaar ouder was Dan-El amper langer. Schouderlang ravenzwart haar glansde in de zon en werd uit zijn gebruikte gezicht gehouden door een kleurige hoofdband. Zwart waren ook zijn ogen en zijn snor en beginnende baard. Een

grijns liet onregelmatige maar witte tanden zien.

‘Dag Dan-El. Moet je niet in het legerkamp zijn?’

Dan-El werkte als dienaar van de generaal van koning Biridashwa, hoewel hij net als alle gezonde mannen dienstplicht had en onderricht in de krijgskunst had gekregen. Maar hij was bij lange na niet zo geoefend als de *maryannoe*, die van jongs af aan wapens hanteerden en met strijdagens hadden leren omgaan.

‘Ik heb geen dienst. Mag ik met je meelopen?’ Hij grijnsde nog steeds.

‘Nou...’ Ze keek om zich heen. Ze mocht niet met jongens praten, en al helemaal niet met Dan-El! Ooit had Zakara bij vader aangedrongen op een huwelijk tussen hun kinderen. Als erfgenaam van een goedlopende ivoorhandel was Dan-El een uitstekende partij, en het had niet veel gescheeld of het huwelijk was gesloten. Maar Soera wist toen al dat zijn zuster hem een hogere status kon opleveren – en die kwam niet van een familie handelaren. Hij verscheurde de overeenkomst en dreigde Dan-El te doden als hij zelfs maar in de búurt van zijn zuster kwam. Maar de genegenheid tussen Dan-El en haar was niet verdwenen.

‘Ach kom. Het ergste wat er kan gebeuren is dat je broer me komt opzoeken.’

‘Dat wil ik juist voorkomen.’ Ze liep weg toen er klanten kwamen. Dan-El volgde.

‘Bevalt het Soera nog steeds in het leger?’ vroeg hij.

‘Oh ja. Eindelijk iets waar hij geen aanmerkingen op heeft.’ Ze glimlachte flauw. ‘De heerser van Kadesh is zo ongeveer zijn god.’ Dat bewees maar weer eens dat Soera echt geen verstand had, smaalde Dan-El. ‘Maar ik dacht dat die man zo’n briljant strateeg was, een geboren leider en zo,’ zei ze.

‘Há, geklets! Die man is een ramp.’ Hard schreeuwen, dát kon hij wel, maar hij was hier al maanden en nóg had hij zijn alliantie niet op één lijn! ‘De vorsten vergeten hun onderlinge conflicten niet. Terwijl ze allemaal hetzelfde willen: de vorst van Egypte verslaan.’

‘Misschien wordt het leger wel een eenheid als het optrekt naar Egypte. Wanneer vertrekken jullie eigenlijk?’

Dan-El fronste. ‘Weet je het niet? Heeft je broer niet verteld dat we helemaal niet hoeven te vertrekken omdat de koning van Egypte al naar óns toe komt?’

‘Wát?!’

‘Nee dus.’ Hij vloekte. ‘Nou, het is zo: de koning van Egypte is in aantocht met een leger minstens even groot en zeker zo goed getraind als het onze. Maar zijn leger is een eenheid.’

‘Grote goden!’ Bint had moeite om dit nieuws te bevatten. ‘Waar is dat leger nu?’

‘Aan de andere kant van de Karmel, misschien maar twee dagreizen weg.’

El, zó dichtbij! ‘Maar de koning van Egypte is toch erg onervaren?’

‘Heeft Soera je dat ook proberen wijs te maken?’ Dan-El lachte schamper toen ze knikte. ‘Dat zeggen ze allemaal. Die idioten denken dat ze te maken hebben met een papventje dat ruim twintig jaar onder de plak van een vrouw heeft gezeten. Maar ze vergeten één ding.’

Ik wil het niet weten, dacht ze. Dit was nog erger dan die aanstaande echtgenoot.

‘De koning van Egypte is geen veteraan, maar hij heeft bewezen dat hij ook geen groentje is. Blijkbaar herinnert niemand zich meer dat hij drie jaar geleden Gaza onder de voet heeft gelopen.’

‘Omdat de stad zich niet verzette?’ vroeg ze hoopvol. Maar helaas: omdat het Egyptische leger veel sterker was. Ze werd koud. ‘Wanneer denk je dat de koning van Egypte door de Karmel komt?’

Dan-El maakte een vaag gebaar; waarschijnlijk binnen een week. ‘Met een beetje geluk vangt ons leger hem op, óf bij Yokneam, óf bij Taänach. Daar ligt Dasharti’s hoofdkwartier, dus als hij die pas kiest, heeft hij een probleem!’

‘Maar als hij nou de Aroenapas neemt?’

Dan-El lachte. ‘De uitgang daar is veel te smal. Het is gekkenwerk om daar een leger van tienduizend man en alles wat erbij hoort doorheen te sturen!’

‘Hebben we een kans?’ vroeg ze benauwd.

‘Natuurlijk! De koning van Egypte is op onbekend terrein. De laatste keer dat hier een Egyptisch leger rond marcheerde, is meer dan dertig jaar geleden!’

‘Oh.’ Ze deelde Dan-El’s optimisme niet, maar wat wist zij van oorlogsvoering?

‘Waarom ben je eigenlijk op de markt?’ vroeg hij ineens.

Dit had ze dus willen voorkomen. ‘Om een sluier. Soera heeft een echtgenoot gevonden, een *maryannoe* van Kadesh. De bruidszalving is over een paar dagen, tenminste, als de koning van Egypte –’

Dan-El’s knetterende vloeken kapten haar abrupt af. Ze kromp ineen, maar ze kon weinig anders dan hem laten uitrazen. ‘Het spijt me,’ zei ze. Hij vloekte weer en zweeg.

De stilte duurde zo lang dat ze er ongemakkelijk van werd. Ze liep terug naar de stof-fenkraam. Keuze te over. In een leren buideltje op haar borst zaten een paar van moeders zilveren sieraden. Maar ze wilde zo min mogelijk uitgeven aan iets wat ze niet wilde hebben.

‘Waarom neem je deze niet?’ Dan-El hield een ragfijne stof op, het dunste Egyptische linnen. Ze weigerde: te duur. Maar Dan-El had een ander idee: ‘Ik wil dat je een sluier draagt die je van *mij* hebt gekregen, en dat je voor de bruidszalving dezelfde olie gebruikt als Tabat.’

‘En jij denkt dat Soera geen argwaan krijgt? Shapash, ik kan niet eens stof voor een nieuw feestgewaad betalen! Die valt minder op.’ Ze wees naar stof met een Mitanni-patroon.

‘Ga je zover voor die Hoerriet?’ vroeg Dan-El boos.

‘Nee Dan-El, die stof is een steek onder water naar Soera! Mijn moeder kwam uit Mitanni en ik mag haar patronen niet weven, weet je nog?’

Dan-El lachte vreugdeloos. ‘Goden, dat is een mooie trap na!’ Hij begon te onderhandelen met de koopman, tot er na het spel van loven, bieden en afdingen een aanvaardbaar bedrag was overeengekomen. Ondanks haar gesputter kocht Dan-El ook een kruikje olie. Het was een troostende gedachte dat hij zo toch een beetje bij de ceremonie aanwezig was.

Ze waren bij de rand van de markt gekomen, niet ver van de Benedenpoort. Bint werd ineens overvallen door het verlangen Dan-El’s hand te grijpen en die poort uit te rennen, de vrijheid tegemoet. Maar ze wist dat ze nooit vrij zou zijn zolang Soera er was om haar te achtervolgen.

‘Ik zal je missen,’ zei ze zacht, en legde, heel onvoorzichtig, een hand tegen zijn wang.

‘Oh Bint...’ Hij wilde zijn armen om haar heen slaan, maar ze sprong opzij.

‘Doe niet zo idioot! Voor je het weet heb je met een mes tussen je ribben!’

‘Moge Reshef hem vervloeken!’ schold hij, en ze wist niet of hij Soera of haar aanstaande echtgenoot bedoelde. ‘Bint, ik zweer het bij Yirah en Nikkal-wa-lb: ik zal nooit trouwen. Als ik jou niet kan krijgen wil ik niemand!’

Blijkbaar was hij altijd blijven hopen op een huwelijk. Ze wilde zeggen dat hij zijn leven niet door haar moest laten bepalen, maar ze voelde er weinig voor om nu nog ruzie met hem te maken.

‘Ik moet naar huis,’ zei ze.

‘Zie ik je nog voordat...’ Hij zweeg.

‘Dat weet ik niet. Wanneer ik vertrek hangt waarschijnlijk af van wat er gebeurt als de koning van Egypte door de Karmel komt. Dan-El, ik moet nu echt gaan.’

‘Pas goed op jezelf, Bint.’ Zijn hand gleed zo vluchtig over haar hoofd dat weinigen het als een streling konden opvatten. Maar ze begreep het. Ze liep weg, zonder afscheid te nemen of om te kijken. Door de tranen had ze hem toch niet kunnen zien.

3

Er was niets veranderd in het huis van de welgestelde Koninklijke Schrijver Abdi-Milki, ook Tabats privévertrekken niet. Kussens op stoelen en de kleistenen bank waren geweven in prachtige kleuren, de vloermatten in fraaie patronen. Er stonden bloemen in vazen: paarse en witte irissen, korenbloemen, klaprozen en de eerste mirte, de geurige witte bloesem net open. Bint keek naar de geometrische wandschilderingen. Zo, dacht ze, moesten de muren van de afgesloten vertrekken in haar ouderlijk huis er ook uitzien.

De laatste keer dat ze Tabat had bezocht was een paar weken na de geboorte van haar dochtertje Zamena. De bevalling had Tabat uitgeput, maar nu was ze weer even fris en blozend als vroeger. Met haar donkere haar en ogen was ze een evenbeeld van haar broer Dan-El, maar klein en fijntjes. Ze was nog heel jong toen de vaders van Megiddo voor haar huis stonden te dringen om een huwelijk te kunnen regelen. Zakara’s keuze was op Abdi-Milki gevallen, de oudste zoon van een Koninklijke Schrijver die zijn vaders positie inmiddels had overgenomen.

Bint plofte op de bank. ‘Ik ben blij dat je me hebt uitgenodigd!’

‘Ik had je veel te lang niet gezien,’ zei Tabat, terwijl ze op een stoel ging zitten. ‘Vooruit, tast toe! Dat zoete brood staat er niet om naar te kijken!’

Bint lachte, pakte het schaalpje van de lage tafel en viel gretig aan.

‘Wil je nog wat?’ vroeg Tabat toen het schaalpje leeg was. ‘Volgens mij ben je weer gegroeid. Ja hè? Goden, waar stopt dat? Kom op, éét!’

‘Dank je wel, ik heb een razende honger.’ Bint schranste het schaalpje leeg.

‘Voldaan?’ vroeg Tabat. ‘Goed. Dan kunnen we praten.’ Ze dronk van haar bier. ‘Dan-El was hier gistermiddag. Hij had geen goede berichten.’

‘Het vijandelijk leger is in aantocht, de hele stad weet het. Tante zei dat er bij de bron over niets anders wordt gesproken.’

‘Hadad zij me genadig, dat is er ook nog, maar dat bedoelde ik niet. Het gaat over je huwelijk. Dan-El is er kapot van.’

‘Tabat, hoe denk je dat ik me voel?!’ Ineens stroomde het verdriet over. Toen Bint veel later weer oog had voor iets anders dan haar eigen radeloosheid, was het vertrek leeg. Tabat had haar dienaressen weggestuurd.

‘Ik wilde dat ik iets voor je kon doen.’ Ze veegde de krullen van Bints wangen.

‘Je kúnt iets doen: wil je Abdi-Milki en een paar van zijn collega’s vragen om getuige te zijn?’ Bint droogde haar gezicht aan haar omslagdoek.

‘Natuurlijk.’ Tabat wreef over haar rug. ‘Zou Soerashar er bezwaar tegen hebben als ik er ook ben?’

‘Vast wel, maar als echtgenote van één van de getuigen kan hij je niet weigeren. Trouwens, ik was ook bij jouw voorhuwelijk.’

‘Weet je nog? Het is alweer anderhalf jaar geleden.’

Astarte, en óf Bint het nog wist! Tabats met korenaren en granaatappels geborduurde bruidskleed, de plechtige overhandiging van de bruidsgift aan Zakara en een paar ceremoniële gaven aan Tabat... Maar de bruidszalving had de meeste indruk gemaakt. Onder het gezang van hymnen en liefdesliederen was Tabat gezalfd met geparfumeerde olie, een eeuwenoude ceremonie die haar reinigde en klaarmaakte voor het huwelijk. Daarna hadden Qede en Abdi-Milki’s moeder de sluier over Tabats hoofd gelegd die iedereen duidelijk maakte dat ze een nieuwe status had.

Over een paar dagen zou zij hetzelfde ondergaan.

Ze wist nu al dat het niet zo indrukwekkend zou zijn.

‘Ik vind het zo erg dat ik je niet naar je bruidsbed kan brengen,’ zei Tabat.

‘Goden, ja, daar sta ik ook alleen voor.’ Bint huiverde.

Een maand na het voorhuwelijk was Tabat in feestelijke optocht naar Abdi-Milki’s ouderlijk huis gebracht. Abdi-Milki’s oudste zuster had Tabat over de drempel geleid en haar zo laten overgaan van haar eigen familie naar die van haar echtgenoot. Tijdens het banket had Bint rundvlees gegeten – een luxe! Een verhalenverteller droeg de legende van het huwelijk van Yirah en zijn geliefde Nikkal-wa-lb voor.

Na het banket was Tabat naar het huwelijksbed gebracht, en had Abdi-Milki’s moeder haar een nachtkleed aangetrokken. Nadat Abdi-Milki was binnengekomen waren de Kotharat in een hymne gevraagd om de verbintenis te zegenen met een groot aantal kinderen. En daarna waren de twee alleen gelaten...

Het was onvermijdelijk dat ze die drempel zelf ook overging. Maar ze keek er absoluut niet naar uit.

‘Bint, heb je nog honger?’ Tabat stond op en pakte hun bekers.

‘Nee,’ zei Bint. Haar maag zat vol met angst.

‘Dan moet je dat zoete brood maar meenemen.’ Tabat gaf Bint haar beker. ‘En laten we nu de goden vragen om een voorspoedige reis en een gelukkig leven.’ Tabat plengde een paar druppels bier en dronk. Bint wilde hetzelfde doen, maar ze kon het niet. Toen ze een baby hoorde huilen moest ze denken aan Soera’s woorden: “Hij is nog jong genoeg om kinderen bij je te verwekken...” Ze werd misselijk.

‘Zo te horen is Zamena wakker.’ Tabat stond op. ‘Ga je mee?’

In een kleine kamer was Zamena’s min bezig de baby te verschonen. Het wurm krijste, maar kalmeerde zodra ze in Tabats armen werd gelegd.

‘Hier, hou jij haar maar even vast.’ Tabat gaf haar dochter aan Bint.

Bint was dol op kinderen. Eén van de weinige dingen die Soera wel toestond was spelen met de buurkinderen, en Bint wist altijd wat ze nodig hadden: een spelletje, een knuffel of een troostend woord. Zamena fronste toen ze dat vreemde gezicht zag, maar begon voorzichtig te lachen toen Bint tegen haar sprak. Bint streek met haar neus

over het tere wangetje en de zwarte haartjes. Oh, de geur van een baby... Misschien maakte dit alles wel goed.

Maar ineens beseftte ze dat ze noch Zamena, noch Tabats andere kinderen zou zien opgroeien. Geen enkel kind kon de scheiding met alles wat haar dierbaar was, goedmaken. 'Ik moet weg,' zei ze bruusk, legde Zamena in de armen van een verbouwereerde Tabat en liep de deur uit. Ze was al halverwege de ontvangstruimte toen Tabat haar achterna kwam.

'Wacht!' galmde het. Bint stond stil. Ik kan zo niet vertrekken, dacht ze, ik wil niet zo'n herinnering overhouden aan wat misschien wel mijn laatste bezoek aan dit huis is.

'Het spijt me, ik dacht dat het een goed idee was,' hijgde Tabat. 'Maar dat was het niet, hè?'

Huilend schudde Bint haar hoofd. 'Oh Tabat, ik zal je zo missen!'

'Ik jou ook,' snikte Tabat. Ze sloegen hun armen om elkaar.

'Je moet het zoete brood niet vergeten,' zei Tabat na een hele tijd.

De stadsmuur was aan de westkant van de stad koeler dan aan de oostkant, merkte Bint. In plaats van naar huis te gaan was ze door de stad gaan zwerven, iets wat ze nog nooit had gedaan. Nu liep ze over het pad langs de stadsmuur, en zag dat Megiddo in staat van paraatheid werd gebracht. Soldaten inspecteerden de muur, her en der waren er ladders tegenaan gezet. Hoe hoog was die muur wel niet, 10 el – 15 – nog meer? Dik en sterk, dat zeker. De binnenzijde sprong in blokken in en uit, als een gebit met wijd uit elkaar staande tanden. Aan de andere kant van de muur lag een enorme diepte; wie daar vanaf viel ging een zekere dood tegemoet. Er waren wel eens mensen met opzet van afgesprongen.

Toen ze op het punt kwam waar ze de cirkel was begonnen bleef ze staan. Tante vroeg zich vast af waar ze bleef, maar ze had behoefte haar nood te klagen. En het Huis van Hadad was vlakbij. Ze zou de goden toch om iets vragen: een gunstige wending van het lot.

Het Huis van Hadad, god van regen en vegetatie, was een rechthoekig gebouw met twee verdiepingen op een verhoging met een trap. Het was alleen toegankelijk voor de koninklijke familie, priesters en personeel. Vierkante torens en ronde pilaren flankerden de toegang. Een klein paleis vormde met de woningen van priesters en ambachtslieden een ommuring met een poort. Op het plein voor het Huis stond een altaar waar het volk offers kon brengen en ingewandenlezers hun voorspellingen deden. Aan voorouders gewijde pilaren stonden naast een houten paal, het symbool van de boom van Asherah. Aan de oostkant van het Huis stond een beeld El, dat toegankelijk was voor alle inwoners van Megiddo.

Bij het altaar was het een gedrang van jewelste, de tegels dropen van het bloed en de rook van brandoffers walmde de lucht in. De inwoners wilden massaal de bijstand van de goden afsmeaken nu de heerser van Egypte in aantocht was. Zelf had ze alleen Tabats brood – niet geschikt voor een brandoffer, maar wel voor iets anders.

Voor het beeld van El strooide ze het brood uit, en legde het koordje met haar amulet op zijn schoot. Oh Stier El die de Meedogende en de Genadige wordt genoemd, bad ze, vader van goden en mensen, schepper van alles wat leeft, maak dat ik niet naar het noorden hoef te reizen en moet trouwen met die man, dan offer ik u iets moois zodra

ik u dat kan geven.

Ze wendde zich af – en gilde het uit. Tegen de muur van het Huis leunde haar aanstaande echtgenoot, het verlangen smeulend in zijn zwarte ogen. Meteen maakte ze dat ze wegwam. Ze rende de hele weg naar huis alsof er een demon op haar hielen zat, stooft de winkel door en de binnenplaats over, en struikelde de keuken in, waar ze miselijk van afkeer en het rennen stond te kokhalzen. Ze probeerde uit te leggen wat er was gebeurd, maar ze kon alleen maar grienen, er kwam geen zinnig woord meer uit.

Tante had ervaring met deze situaties; vader kon vreselijk over zijn toeren raken als hij teveel had gedronken. Ze bezat een kistje met middeltjes tegen alle mogelijke kwalen, waaronder een kruikje met een kalmerend middel. Dat middel gaf ze aan Bint, die zich liet overhalen naar bed te gaan en de hele wereld te vergeten. Alles was beter dan deze wanhoop.

Bint sliep diep en droomloos. Vaag merkte ze dat het ochtend werd omdat tante opstond en Toelish wekte. Háár liet tante echter liggen. Ze wist niet hoe lang ze in het scheurgebied tussen waken en slapen had gedreven toen ze vader hoorde schreeuwen: 'Goelati, Goelati, de troepen van Egypte zijn gekomen! Er wordt gevochten!'

Wat? Meteen zat ze rechtop, hees zich overeind en wankelde door het hoofdvertrek naar de binnenplaats. Half verblind door de ochtendzon zag ze tante en Toelish naar de winkel rennen, waar zo te horen een heleboel mensen stonden. Ze strompelde achter hen aan naar binnen.

'Wat is er aan de hand?' vroeg ze. Het leger van de vijand was door de Aroenapas gekomen, was het antwoord. Dus tóch door de Aroenapas – goden, de vorst van Egypte had moed! Maar toen kwam tante door de menigte.

'Zeg, wat is dat? Jij loopt nog in je nachtkleed!'

'Ik zal me aankleden. Tante, is het waar van het Egyptische leger?'

'Genadige El, natuurlijk is het waar!' Tante vloekte. 'En onze troepen zijn met te weinig om ze tegen te houden!'

'En wat nu?'

'Weet ik dat? Hopen dat de heerser van Kadesh zijn troepen vanuit Taanach en Yokneam heel snel hier weet te krijgen!' Ze vloekte weer. 'Vooruit, wegwezen!'

Bibberend van de schok kleedde Bint zich aan. Dan-El had gelijk: Dasharti van Kadesh had zijn tegenstander onderschat! Shapash, nu zou ze Soera's gezicht wel eens willen zien! Maar ze ontuchtterde toen ze besepte dat er al werd gevochten. Wat stond Dan-El te wachten? Spaar hem, bad ze, oh El, Asherah en jullie zeventig zonen, laat hem gespaard blijven!

De rest van de dag wachtte de stad op nieuws, dat beetje bij beetje binnenkwam. Het vijandelijke leger had zich na een korte schermutseling teruggetrokken in de uitgang van de Aroenapas. Hoewel, "leger"... het was niet meer dan een voorhoede onder aanvoering van de koning zelf! En – *hij* had gewonnen, de soldaten die de uitgang van de pas bewaakten waren op de vlucht geslagen. Er werd hardop gemopperd op hun lafheid. En her en der waren de eerste negatieve geluiden over Dasharti te horen.

Vader, bezorgd om Soera, dronk nog meer dan gewoonlijk. Maar Bint zou er geen traan om laten als haar broer sneuvelde, alleen de komst van de vorst van Egypte maakte haar nerveus. Toen tante de nieuwe dag begroette was de onzekerheid over wat die zou brengen bijna tastbaar. En eenmaal op hun strozakken sliep alleen Toelish meteen

in. Tante woelde onrustig en Bint lag naar de flakkerende schaduwen op de muren te staren.

Het schemerde nog nauwelijks toen ze opstonden. Op de binnenplaats maakte tante het teken tegen het Boze Oog en vluchtte de keuken in, maar Bint keek omhoog. Ineens beseftte dat ze misschien toch niet zou ontdekken hoe de sterrenhemel er bij Kadesh uitzag. Ze was waarschijnlijk de enige in Megiddo voor wie de komst van het vijandelijk leger ook iets positiefs had.

Halverwege de ochtend stond Tabat op de binnenplaats met een bericht van Dan-El: het leger van Egypte kwam al vanaf de vroege ochtend uit de Aroenapas. Tante sloeg haar handen voor haar mond, maar Bint had het wel verwacht.

‘Waar gaan ze naartoe?’ vroeg ze.

‘Dat weet ik niet,’ zei Tabat. ‘Ik denk dat we ze kunnen zien vanaf het dak van Irshappa’s huis.’

‘Ga maar kijken,’ zei tante. ‘Ik wil nou wel eens informatie uit de eerste hand.’

Irshappa was een bejaarde *maryannoe*, die zijn functie van adviseur van koning Biridasha en zijn generaal had opgegeven na Dasharti’s komst. De officiële reden was dat hij slecht ter been werd. Heel Megiddo wist echter dat hij Dasharti niet kon luchten of zien.

Zijn huis was één van de hoogste gebouwen in Megiddo, en geliefd om het uitzicht. Bint was er jaren geleden wel eens geweest. Dat herinnerde de oude *maryannoe* zich nog goed: ‘Je was als kind al mooi, maar Anat zij me genadig, weinig vrouwen kunnen nu in jouw schaduw staan!’ zei hij toen Tabat en zij in de ontvangstruimte stonden. ‘Wie is de gelukkige echtgenoot?’

‘De gelukkige... Oh, neemt u me niet kwalijk, heer, ik ben niet getrouwd.’

‘Niet? Hoe is dát mogelijk?’ Een benige hand gleed over haar omslagdoek.

‘Haar broer heeft een echtgenoot gevonden, heer,’ kwam Tabat te hulp. ‘Maar het huwelijk moet nog worden gesloten.’

‘En waar is je aanstaande echtgenoot? Ah, in het legerkamp. En je wil voor de slag nog naar hem kijken?’ Irshappa streek over zijn witte baard.

Nou nee!, wilde Bint zeggen, maar Tabat was haar voor: ‘Ja, heer. Dan-El is er ook.’

‘Ach, wat triest. En jouw broer, Bint, die is toch in dienst van Dasharti? Nou, we zullen gauw genoeg weten of die man zijn zaakjes voor elkaar heeft.’

Zijn sarcasme maakte Bint ongerust. Als zo’n ijzervreter geen vertrouwen had in de goede afloop, waar moesten ze dan op hopen?

Op het dak stonden een heleboel mensen naar de uitgang van de Aroenapas te turen. Het Egyptische leger kroop als een slang naar hen toe en stak de Kina over naar de vlakke tussen de stad en de Karmel. De zon weerkaatste in duizenden glanzende voorwerpen: koperen ketels en ander onschuldig spul, maar ook wapens, strijdwapens...

Bint keek naar het kamp van de alliantie. Een palissade omgaf bontgekleurde tenten, opgezet in steeds wijder wordende rechthoeken. Er waren een kampkeuken en werkplaatsen van ambachtslui, en afrasteringen waarbinnen paarden, ezels en kleinvee stonden. Dan-El en Soera waren daar, maar ze hadden vast geen tijd om te kijken. Want tegelijk met het leger van Egypte arriveerden de eerste strijdwagentroepen uit Taänach en Yokneam, in kleine groepen en wanordelijk. De koning van Egypte had de

eerste slag op alle mogelijke manieren gewonnen.

‘Kom op, we gaan,’ zei ze. ‘Ik word hier moedeloos van.’

In de ontvangstruimte vroeg ze Irshappa of hij niet wilde kijken. ‘Morgen, meisje, dan klim ik al die trappen wel op. Eerder gebeurt er toch niks, de vorst van Egypte moet zijn kamp opzetten.’ Pas de volgende ochtend zou het op vechten aankomen. In een opwelling vroeg Bint of ze naar de slag mocht kijken. Maar de oude *maryannoe* schudde zijn hoofd. ‘Een veldslag is een wrede, bloedige aangelegenheid! Niet iets voor meisjes.’

‘Neemt u me niet kwalijk, heer... Ik wil toch,’ zei Bint.

Irshappa begreep haar verkeerd: ‘Je bent erg betrokken bij je aanstaande, dat moet ik zeggen!’ Hij streek over zijn baard. ‘Wel, als je toestemming hebt van je vader kan ik je niet tegenhouden. Naar huis, meisjes!’

Bint had geen idee hoe ze tante om toestemming moest vragen, goede argumenten had ze niet. En ook tante vond dat vrouwen en oorlog niet samengingen.

‘Maar als we winnen kan ik u vertellen hoe,’ probeerde Bint. Het gaf de doorslag, al was tante’s sarcastische antwoord: ‘Ja, en als we verliezen ook!’

Hadad, als we verliezen...

Bint stond op het dak van Irshappa’s huis te huiveren in de vochtige ochtendlucht. Het was opnieuw druk, maar omdat ze Irshappa naar boven had geholpen was ze beloond met de beste plek: vooraan naast hem. Leunend op een stok keek de man uit over de vlakte tussen Megiddo en de Karmel.

‘Het verbaast me dat je hier bent, meisje,’ zei hij. ‘Je weet niet wat je te wachten staat.’

‘Ik kom er gauw genoeg achter, vrees ik.’ Ze trok de omslagdoek dichter om zich heen. ‘Heer, hoe schat u onze kansen in?’

De oude man glimlachte. ‘Mooi én een nuchter verstand! Ik benijd je aanstaande echtgenoot. Welnu, ik schat onze kansen zeer laag in. Kijk, en vertel me wat je ziet.’

Ook al was het nog heel vroeg, Egyptische strijdwagentroepen en voetvolk waren al in beweging. In elke strijdwagen stonden twee mannen: een menner met een schild en een boogschutter. Op de paardenruggen lagen versierde kleden. ‘Heer, waar gaan die troepen heen?’

‘Een goede vraag. Beschrijf het landschap eens?’

Links lagen heuvels en het dal van de Kina, zei ze, recht voor haar en rechts de Karmel, met daar tussenin een vlakte. Juist, zei de oude *maryannoe*, die vlakte: daar ging het om.

‘Omdat het terrein plat is?’ gokte ze.

‘Inderdaad, zeer geschikt voor een charge met strijdwagens! En daar, meisje, ligt het voordeel van de Egyptische troepen. Hun wagens zijn licht en wendbaar, gemaakt voor dit soort omstandigheden. Onze wagens zijn zwaar en traag. Onze enige kans ligt in het afstoppen van de Egyptische infanterie, anders raken onze strijdwagens ingesloten en worden de paarden gedood. Ik hoop dat Dasharti dat beseft.’ Hij leek zich er mee te hebben verzoend dat het leger van de alliantie weinig kans had. Ze werd koud.

‘Waar zijn onze troepen eigenlijk?’ vroeg ze.

‘Onze troepen, die vanaf het moment dat de vijand uit de Aroenapas kwam achter de feiten hebben aangelopen, zijn ook nu weer te laat. En bovendien verre van compleet.’

Kijk maar, er komen nog steeds soldaten uit Taanach en Yokneam.’ En omdat Dasharti de keuze van het terrein aan de koning van Egypte had gelaten, lag het voordeel nu bij de laatste. ‘Ik wist dat die man niet moest worden onderschat, maar Dasharti zou toch nooit naar me hebben geluisterd.’

‘U mag de heerser van Kadesh écht niet,’ constateerde ze.

‘Is dat nog een geheim?’ Hij lachte. ‘Meisje, veel erger is dat een groot deel van *onze troepen* hem niet mag. Ik weet dat de voorhoede van Egypte de nacht na die eerste confrontatie in de pas heeft doorgebracht. Ondanks de penibele situatie weigerden ónze manschappen ’s nachts naar Megiddo te komen!’

‘U lijkt zo rustig, heer. Bent u niet bang?’

‘Meisje, als je mijn leeftijd hebt bereikt wordt alles erg relatief. Voor jou ligt het anders. Luister, je kunt nu nog weg.’

‘Nee heer, ik blijf,’ zei ze. Irshappa schudde zacht mopperend zijn hoofd. Ze negeerde hem en keek weer naar het veld. De vijand maakte zich klaar: strijdagens tussen twee groepen infanterie, opgesteld in rechthoeken. Het voetvolk droeg witte kilts en een kuras van leer of stof. Vóór elke rechthoek stond een soldaat die een staak vasthield met een wimpel en iets met verguldsel erop, maar door de afstand kon ze niet zien wat het was. Er waren ook lange zwarte mannen uit Nubië. Ze had zoveel verhalen over hen gehoord dat ze die graag eens had willen zien – maar niet onder deze omstandigheden.

En toen werd haar aandacht getrokken door een strijdwagen die was beslagen met goud, ook het tuigage en de pijlkokers aan weerszijden van de bak. De paarden droegen dekkleden en pluimen op hun hoofd. Naast de wagenmenner stond een man met een blauwe helm. Boven de gouden band op zijn voorhoofd glinsterde iets wat ook van goud was maar wat ze niet kon onderscheiden. Hij droeg een kuras van glimmende plaatjes, een pijlkoker hing op zijn rug, een boog lag in zijn hand. Lang was hij, krachtig, majestueus... Hij zag eruit alsof hij nergens bang voor was. Een tinteling alsof een god met zijn vingers over haar ruggengraat ging, deed haar huiveren.

‘Wie is dát?’ vroeg ze zacht.

Irshappa volgde haar blik. ‘Dat, meisje, is de vorst van Egypte. Ah, en daar zijn onze troepen.’ Strijdagens verlieten het kamp, gevolgd door de infanterie. De koninklijke wagens waren beslagen met goud en zilver. De *maryannoe* en koningen droegen harnassen van bronzen plaatjes en een bronzen helm – een opmerkelijk verschil met de Egyptische strijdagentroepen, die vochten in korte kurassen en zonder helm.

Het leger stelde zich op in een halve cirkel van strijdagens en voetvolk, net als de vijandelijke troepen verdeeld in rechthoeken maar aangevoerd door mannen met banieren. Irshappa had gelijk: hun troepen waren bij lange na niet compleet! Nerveus vroeg ze zich af waar Dan-El stond. Maar Dasharti, die scheldend en tierend langs zijn manschappen reed, leidde haar af. Irshappa lachte meewarig.

‘Stommeling! Dat had hij in het kamp al moeten doen. Hij probeert zijn manschappen op te peppen,’ legde hij uit. ‘Het is verspilde moeite, net als het bezoek van koning Birdashwa aan het Huis van Hadad gisteren. Men kan de goden nog zoveel stieren en schil-den offeren om hen te bewegen een vijand van de poorten terug te drijven, met een slecht leger is er geen schijn van kans. Trouwens, ik geloof niet in wonderen – in ieder geval niet vandaag.’

Zo hopeloos was de situatie dus! Ze zweeg. Dasharti was uitgeraasd, het werd stil;

alleen het ruisen van de wind en het zingen van de vogels was hoorbaar. Ergens kraste een kraai. De ochtendzon schitterde op de strijdwagens, de wapenrustingen en al dat wapentuig...

Maar ineens schalde het geluid van een trompet door de lucht en brak de hel los. Luid gebrul vermengde zich met het geroffel van trommels en het geschetter van nog meer trompetten. De Egyptische strijdwagens schoten vooruit, aangevoerd door hun vorst, het voetvolk achter de wielen. Dasharti schreeuwde een bevel, en meteen stoven strijdwagens en infanterie op de vijand af. Boogschutters legden aan, regens van pijlen en speren zoefden als woedende bijen over en weer. De eerste slachtoffers gingen neer. Toen stortten de legers zich op elkaar, een wirwar van hakkende en stekende soldaten en manoeuvrerende strijdwagens, een krijsende, hinnikende kakofonie van dood en verderf. Ze schreeuwde het uit. Dit was het meest afgrijselijke dat ze ooit had gezien, maar het duurde verrassend kort; hun linies bezweken en werden achteruit gedreven. Dasharti's gebrul was boven de schreeuwende koningen uit te horen, een uiterste poging om zijn uit elkaar vallende leger bijeen te houden. Te laat: wanorde sloeg om in paniek. De achterhoede van horige boeren ging als eerste op de vlucht, gevolgd door de infanterie. Naar de stad renden ze, naar het legerkamp en de Kina-vallei, en smeten hun wapens en schilden weg om sneller vooruit te komen. Zelfs het strijdwagencorps maakte rechtsomkeert, maar strandde op onbegaanbaar terrein. Koningen en *maryannoe* moesten te voet verder.

Bint wist niet meer waar ze moest kijken, de paniek was overgeslagen op de stad. Sommige inwoners hielden echter het hoofd koel en renden naar de muren om soldaten en officieren aan lakens en kleding over de muren van de Benedenstad te hijsen. De *maryannoe* en soldaten die meteen niet konden ontkomen werden gevangengenomen, de vluchtende troepen achtervolgd. Waar de legers slag hadden geleverd lagen lichamen, flarden kleding, gescheurde banieren, gebroken wapens, delen van wapenrustingen... Een paard hinkte over het veld, gezien de bepantsering één van de alliantie. Het werd opgevangen door een vijandelijke soldaat en weggeleid.

'Hé, dat had ik niet verwacht,' mompelde Irshappa. 'De Egyptische troepen plunderen ons kamp. Dat kost de vorst van Egypte de zege.' Inderdaad waren vijandelijke soldaten koortsachtig bezig de tenten neer te halen en oorlogsbuit bij elkaar te zoeken. Anderen dromden samen waar de vluchtende troepen wapens en uitrusting hadden laten vallen of krioelden als mieren om achtergelaten strijdwagens en paarden. De vorst van Egypte slaagde er wel in de plunderingen te stoppen, maar te laat: koningen en *maryannoe* werden over de muren getrokken. De Egyptenaren konden alleen nog de mindere goden gevangennemen.

'Het is over, meisje.' Irshappa legde een gerimpelde hand op haar hoofd. 'Ga naar huis en troost je vader. Ik hoop dat je gauw bericht krijgt van Soera en je aanstaande echtgenoot. Het nieuws dat je werkelijk wilt horen zul je wel van Tabat krijgen.'

'Heer, ik – ik begrijp u niet?' Ze keek hem met grote ogen aan.

'Je riep de naam van Dan-El.' Hij schudde zijn hoofd. 'Het spijt me voor je, soms zijn de goden wreed. Maar ik heb niets gehoord, begrijp je?'

'Dank u, heer.' Ze boog.

Terwijl ze de trappen afgang hoorde ze de Egyptische troepen juichen.

Op straat heerste chaos. Vrouwen gilden en weeklaagden, kinderen huilden. Overal liepen soldaten rond, sommige gewond, andere verdwaasd. Het was ondoenlijk om in die wriemelende massa Dan-El te vinden, of Soera. Ze wist dat ze naar huis moest, misschien was Soera gewond. Maar haar hart sprak luider.

De deur van Dan-El's huis stond open, opgewonden stemmen rolden naar buiten. Een goed of een slecht teken? Ze aarzelde; misschien was het beter om de familie niet lastig te vallen. Maar toen hoorde ze een bekende stem: 'Moeder, laat me nou los. Ik mankeer niks!' Dan-El! Ze sloeg haar handen voor haar gezicht. Dank, oh goden, dank! Ze ging naar huis. Soera was er niet.

Naarmate de dag vorderde, werd de kans dat haar broer nog zou opduiken steeds kleiner. Tante vroeg overal naar een lange blonde man, maar niemand had hem gezien.

'Het lijkt wel of hij van de aardbodem is verdwenen,' zei ze toen ze de zoektocht had gestaakt. 'Hij is in ieder geval niet in de stad.'

Bint keek naar vader, die bewusteloos op bed lag na een hele dag drinken. 'Hoe vertellen we het hem?'

'We moeten hem blijven voorhouden dat Soera waarschijnlijk is gevlucht. Zolang hij hoop heeft, blijft hij handelbaar. Anders...'

Toelish kwam binnen. 'Bint, Dan-El wil je spreken,' zei ze.

Hij stond haar op te wachten op de binnenplaats. 'Ik heb het gehoord van Soera,' zei hij. 'Neem me niet kwalijk, maar het spijt me niet.'

Ze zweeg. Wat viel er ook te zeggen? Soera was weg, en het deed haar *niets*. 'Ik ben blij jou te zien,' zei ze. 'Hoewel ik al wist dat je het had gered, ik heb voor jullie deur gestaan. Wat deed je moeder dat ze je moest loslaten?'

'Ze klom bijna in me, ze heeft zo in angst gezeten!' Hij lachte ongemakkelijk.

'Heeft ze de slag gezien?'

'Goden, nee, dat mocht niet van vader!' Hij haalde een hand door zijn haar.

'Ik wel, vanaf het dak van Irshappa. Het was afschuwelijk.'

'Het was ook afschuwelijk om erin te zitten.' Dan-El was in de achterhoede opgesteld, maar zelfs daar had hij de vijandelijke strijdwegens beangstigend snel op zich zien afkomen. 'De grond dreunde, het leek wel een aardbeving!' Hij was niet meer dan 10, 15 passen opgerukt, toen hadden de legers zich al op elkaar gestort. 'Het was meteen chaos, hele compagnieën vielen uit elkaar. We waren gewoon geen partij.' Hij huiverde. 'Het gillen van de gewonden was het ergst. En de geur van bloed.' Zodra de boeren vluchtten, was hij 'm ook gesmeerd. Voor de stadsmuur had hij om hulp staan schreeuwen. 'Toen er lakens over de muren kwamen heb ik eerst een paar veteranen naar boven geholpen. Al die hoge omes waren niet zo beleefd.' Hij lachte bitter. 'Daar hebben een hoop onschuldige soldaten voor geboet.'

'Ja, ik heb het gezien. Dan-El... denk je dat de vijand de stad inkomt?'

'Misschien dat ze de deuren van de Benedenpoort inrammen, maar dan moeten ze nog bij de Bovenpoort zien te komen. En aangezien de weg omhoog onbeschermt is hebben onze boogschutters vrij spel. De koning van Egypte is verre van achterlijk, hij zal zijn manschappen heus niet onnodig in gevaar brengen. Nee Bint, het wordt een beleg.'

'Tot de koningen zich overgeven.' Ze schoof met een voet een steentje over de tegels.

'Ja, en vooral tot Dasharti zich overgeeft. Het gaat erom wie de langste adem heeft. Dit beleg kon wel eens lang gaan duren.'

De volgende dag trokken de Egyptische troepen naar een oude toren en zetten er hun kamp op. Terwijl de toren werd opgeknapt gingen soldaten naar de Karmel om bomen te vellen. Ook werden er enorme hoeveelheden kleistenen gemaakt. Niemand begreep de bedoeling tot er tegelijk met een houten palissade om het kamp, om de stad een muur verrees. Een goedbemand wachthuis tegenover de Benedenpoort verhinderde pogingen van de inwoners om aan voedsel te komen. Dasharti van Kadesh wachtte het sluiten van de cirkel niet af; hij ontsnapte via de tunnel die door de stadsheuvel naar de bron liep.

4

De Volmaakte God, de Heer der Beide Landen Mencheperre, Schoon van Verschijning, Zoon van Re Djehoetimes, Leven, Kracht, Gezondheid, liep met de koninklijke hond Kem over de hellingen van de Karmel. Hoewel laat op een zomermiddag en nog heet, was het er aangenaam. Op de open plekken bloeiden wat planten en bloemen. Een heerlijke geur vulde de lucht. Geen wonder dat deze heuvelreeks de boomgaard van de god El werd genoemd.

Op een draffe kwam de grote zwarte hond aanlopen, legde een tak neer en keek zijn meester verwachtingsvol aan. De tak ging door de lucht, Kem stootte er achteraan, een zwarte streep over de ongelijkmatige grond. Het tafereel herhaalde zich tot Kem hijgend bleef zitten.

‘Waarde Neferchaoet, water alsjeblieft.’

‘Zoals Uwe Majesteit, Leven, Kracht, Gezondheid wenst.’ De Aanvoerder van de *Medjay* (geen donkere inwoner van Nubië zoals zijn ondergeschikten, maar een zoon van Egypte) overhandigde buigend een leren waterzak en trok zich terug. Djehoetimes schonk water in zijn hand en liet Kem drinken. Daarna zette hij de zak aan zijn mond. Het water, afkomstig van één van de bronnen rondom Megiddo, was schoon en helder, maar smaakte niet half zo goed als het water van de Nijl.

Hij keek naar de vlakte van Megiddo. In dit onzalige land droogden de rivieren in de hete tijd op in plaats van te overstromen. Het leven was zwaar: één winter met onvoldoende regens en er was hongersnood. Dat zoveel inwoners van Retjenoe in barre tijden hun toevlucht zochten in het Geliefde Land Egypte was begrijpelijk; dat de verachtelijke heerser van Naharin er zijn begerig oog op had laten vallen eveneens. Amon-Re zij dank had hij Naharins plannen weten te verijdelen, hoewel minder succesvol dan gewenst. Twee maanden duurde nu een beleg dat voorkomen had kunnen worden als de jongste rekruten niet aan het plunderen waren geslagen. De verleiding van het luxe vijandelijke kamp was echter te groot en het toezicht in de hectiek van het moment onvoldoende.

Gebrek aan discipline ondermijnde het leger en moest overtuigend worden onderdrukt. De plundersaars waren gestraft met vijftig stokslagen elk, en uitputtende exercities onder leiding van de falende officieren. De vernedering zou hen hopelijk lang genoeg bijblijven om de rest van hun militaire loopbaan het belang van het geheel vóór eigenbelang te stellen.

Hoewel hij niets liet merken ergerde de incomplete overwinning hem. Toen informanten bovendien meldden dat de heerser van Kadesh had weten te ontsnappen, daalde zijn humeur tot een bedenkelijk dieptepunt. De inzinking duurde echter niet lang, hij

was gewend aan moeilijkheden. Alleen al zijn afkomst had vanaf zijn geboorte, bijna zesentwintig jaar geleden, voor talloze problemen gezorgd.

Hij was de derde generatie Djehoetimes met weinig koninklijk bloed. Grootvader Djehoetimes I was slechts een ver familielid van zijn voorganger Amenhotep I, vader Djehoetimes II de zoon bij een vrouw zonder enige koninklijke connecties. Vader had zijn rechten op de troon versterkt door zijn halfzuster Hatshepsoet, een dochter van Djehoetimes I, te trouwen. Uit die verbintenis was dochter Neferoere voortgekomen, en had wellicht een zoon voortgebracht als Osiris hem niet naar het Westen had geroepen.

Re zij dank was er nog een twee jaar oude zoon bij de niet-koninklijke bijvrouw Isis – de man die nu met hond en gevolg op de Karmel liep. Maar hoewel hij werd gekroond in het Huis van Amon-Re, Ipet-Soet, hij zijn nichtje en halfzusje Neferoere trouwde, en zijn tante en stiefmoeder Hatshepsoet zich opwierp als zijn regentes, vormde hij een gemakkelijke prooi voor machtsbeluste verwanten met meer blauw bloed. En daar waren er verrassend veel van.

Toen met aandringen, paaien, pogingen tot omkoping en verkapte dreigementen niets werd bereikt, pakte men het rigouzeuzer aan. In Jaar 2 van zijn regering zou een aanslag op zijn leven zijn geslaagd wanneer de kat van zijn min en pleegmoeder niet van vergiftigd brood had gesnoept dat voor hém was bestemd. Toen het beest ontzield op de vloermatten lag, raakte het paleis in rep en roer.

Kleine, trotse, eigenzinnige Hatshepsoet bezat een krachtige persoonlijkheid en een scherp verstand. Om hem te beschermen had ze zich onmiddellijk tot koning te laten kronen, een ongebruikelijke stap. Een vrouw op de troon werd beschouwd als *isfet*, behalve wanneer zij de enige troonopvolger was – waarvan op dat moment zeker geen sprake was.

Ze diende de situatie dan ook behoedzaam naar buiten te brengen. Stap voor stap eigende ze zich het koningschap toe: de troonnaam Ma'atkare, de titel Heer der Beide Landen, de kronen, de kleding, de poses op muren, stèles, papyri... In Jaar 7 van zijn regering presenteerde ze zichzelf voor het eerst als man. Om critici de mond te snoeren verkondigde ze dat haar vader haar al tot troonopvolger had benoemd (een onwaarheid), en dat ze de lijfelijke dochter van Amon was (wat haar een zweem van heiligheid gaf). Bovendien waren veel van haar ambtenaren en functionarissen afkomstig uit de lagere elite en volledig van haar afhankelijk. Hun loyaliteit was gewaarborgd. Toen de hoogste elite en het volk zich achter haar schaalden, hadden de opstandige verwanten het nakijken.

Hij was jong toen die aanslag plaatsvond; echter niet zo jong dat hij de ernst van de situatie niet begreep. Veel veranderde. Dienaren verdwenen (ter dood gebracht wegens medeplichtigheid), hij kreeg een voorproever, een escorte paleis-*medjay* begeleidde hem waar hij ging... De volgende jaren speelde zijn leven zich af binnen de muren van de koninklijke privé-paleizen en Ipet-Soet. Alleen bij officiële gelegenheden verscheen hij in het openbaar, een miniatuurkoning met kronen en scepters op kinderformaat. Hij leerde lezen, schrijven en rekenen, en kreeg onderricht in boogschieten en in staatkunde. Het zou echter nog jaren duren voor hij zich met dat laatste zou bezighouden.

In Ipet-Soet volgde hij de opleiding tot *sem*-priester. Ook bracht hij uren door in het Huis van Boeken, waar hij in de muurnissen met papyrusrollen snuffelde en alles las wat hem boeide. In de werkplaatsen volgde hij de verrichtingen van de ambachtslieden,

gefascineerd door het contrast tussen de kracht van de beeldhouwers en de verfijning van de goudsmeden.

Zijn besnijdenis en overgang naar de wereld van de volwassen vonden plaats toen hij dertien was. Hij vertrok naar Memphis om zich met een aantal Kinderen van de *Kap* te bekwamen in de krijgskunst: worstelen, vechten met stok en zwaard, dolk werpen, boogschieten en omgaan met een strijdwagen. Zijn schouders werden breed, zijn armen zo sterk dat er een boog speciaal voor hem moest worden gemaakt. Hij leerde de kou van een nacht onder de sterren kennen, bremzout soldatenvoedsel, venijnig snijden van scheepstouw in onbeschermden handen, helse exercities in de zomerhitte – maar ook kameraadschap, ontspanning bij een kampvuur, platvloerse liederen en grove soldatengrappen, tollende dronkenschap gevolgd door een hoofdsplijtende kater. De verstandhouding met een deel van zijn getrouwen stamde uit die tijd.

Hij kreeg echter ook onderricht in militaire geschiedenis, tactiek, strategie en leiderschap. Hij was een gretige leerling die zijn leermeesters overbluften met oplossingen voor militaire problemen die in geen enkel boek waren terug te vinden. Hij leerde snel en nuchter te beoordelen, zich niet te laten leiden door emoties, en hij leerde geduld.

Vooral dat laatste had hij nodig: Hatshepsot weigerde hem praktijkervaring te laten opdoen. Toen ze in Jaar 12 een veldtocht naar Koesh ondernam om een opstand te onderdrukken was hij inderdaad nog te jong, slechts veertien. Later werd hem echter duidelijk dat er meer speelde: de macht smaakte haar te goed. Toen ze in hun Jaar 15 haar Heb-Sed vierde (ze vermoedde dat ze de dertig regeringsjaren niet zou halen), liet ze hem wel delen in rituelen en festiviteiten. Maar op de obelisk in Ipet-Soet verschenen haar namen, titels en beeltenissen. Het was duidelijk welke vorst de macht bezat.

In Jaar 16 werd hij echter meerderjarig en kroop uit haar schaduw. Hij zette zijn eigen hofhouding op, waarin behalve zijn kameraden uit het leger jongemannen uit de *Kap* een functie kregen. Hij was klaar voor het koningschap, hoewel hij omtrent Hatshepsot geen illusies koesterde.

Terecht. Ze stelde voor de taken te verdelen: zij de binnenlandse aangelegenheden, hij het leger en de buitenlanden. Zich goed bewust van wat Hatshepsot voor hem had gedaan ging hij akkoord. Wel claimde hij zijn rechtmatige deel van de macht door zich vaker te laten afbeelden – dé manier waarop de Heer der Beide Landen zich profileerde. Zo wist hij Amon-Re's barkschrijn van rood kwartsiet (één van Hatshepsots prestige-projecten) voor een aanzienlijk deel op te eisen.

Verder restte hem echter niets dan wachten. De ergerlijke wetenschap dat de vizier elke ochtend met Hatshepsot de dagelijkse gang van zaken besprak, en dat haar steun en toeverlaat Senmoet meer invloed bezat dan de eigenlijke Heer der Beide Landen, liet hij van zich afglijden. Hij concentreerde zich op het leger, de handelsbetrekkingen, buitenlandse informanten, zijn bouwactiviteiten en de jacht. En dan waren er de geuegten van de Vrouwenhuizen in de privépaleizen bij Thebe en Memphis.

Elk Vrouwenhuis bestond uit vleugels voor zijn Grote Koninklijke Gemalin Neferoere, zijn moeder Isis en zijn Koninklijke Gemalin Satiah, en een gemeenschappelijk gedeelte voor bijvrouwen, ongehuwde verwanten, dienaressen, slavinnen, wasvrouwen en spinsters. Hoewel hij zijn uiterlijk tegen had (een grote kromme neus en enigszins vooruitstekende tanden maakten hem niet aantrekkelijk), ontdekte hij dat macht zeer erotiserend werkte; geen vrouw was onwillig met een Volmaakte God het bed te delen.

Neferoere, vanaf haar geboorte gewend de dynastie boven alles te laten prevaleren, liet dat echter koud. Ze ontving hem, sliep met hem, praatte na over zaken die nog aandacht behoeften, en daarmee had de echtelijke liefde voldoende aandacht gekregen. Toch hielden ze oprecht van elkaar.

Zijn jeugdliefde Satiah, de dochter van zijn min en pleegmoeder, daarentegen was een voluptueuze, onverzadigbare krolse kat. Ze werd gevreesd: door haar hofdames, dienaressen en slavinnen om haar woede-uitbarstingen, en door de vrouwen waarop hij een welgevallig oog liet vallen om haar jaloezie. Ze haatte Neferoere, die bezat wat zij het meest begeerde: rijkdom en macht. Dat Neferoere als Meesteres van het Vrouwenhuis over alle inwonsters regeerde (hoewel bijgestaan door de Toezichthouder van het Koninklijk Vrouwenhuis en zijn ambtenaren), maakte Satiah razend. Goden zij dank lagen hun privéleugels tegenover elkaar, gescheiden door een hal. Ze wisten elkaar uitstekend te mijden.

Na een aantal miskramen baarde Neferoere een Valk in het Nest, Amenemhat; kort daarop beviel Satiah ook van een zoon, Wadjmose. In tegenstelling tot Neferoere, wier spaarzame zwangerschappen de vierde maand doorgaans niet bereikten, schonk zij hem een dochter Nefertiry (die, als de goden het wilden, Amenemhats Grote Gemalin zou worden), en nog een zoon, Sa-Amon. En dat gaf Satiah – in háár ogen althans! – meer aanzien dan de Grote Koninklijke Gemalin.

Zijn militaire loopbaan begon in Jaar 18, toen hij onder het toezien van Djehoety, Generaal van de Divisie van het Noorden, wat schermutselingen uitvoerde in Nubië. Twee jaar later wachtte hem een serieuzere confrontatie. Gaza weigerde nog langer tribuut te betalen, het eerste teken dat Naharin poogde zijn invloed richting Egypte uit te breiden. De overwinning was verpletterend en Gaza boog diep. Alsteken van onderwerping schonk de lokale heerser (naar Egyptische gewoonte aangeduid als burgemeester) hem zijn drie dochters. De triomf was compleet, de ontvangst in Egypte overweldigend. De roes steeg naar zijn hoofd; een tijdlang leefde hij in de veronderstelling dat zijn bestaan geheel in overeenstemming was met Ma'at. En al was dat slechts drie jaar geleden, de jeugdige overmoed verbijsterde hem.

Anderhalf jaar geleden grepen de goden in. De ziekmakende demon die door het Vrouwenhuis van Thebe raasde, doodde snel en maakte geen onderscheid tussen slavinnen en koninklijke echtgenote. De drie Aziatische zusters stierven, zijn moeder Isis, Wadjmose... Sa-Amon, een peuter nog, zweefde dagenlang op het randje van de dood. Het leek alsof het Oog van Re was neergedaald om hem en zijn dynastie uit te roeien. Hathshepsoet, Neferoere, Satiah, Amenemhat en Nefertiry, zelfs de doodzieke Sa-Amon bleven echter gespaard. Hij zag daarin het bewijs dat de goden hem weliswaar een lesje in nederigheid hadden geleerd, maar hem niet hadden verlaten.

Het scherpste verdriet mocht zijn gesleten, op onverwachte momenten miste hij Wadjmose nog steeds. Zijn kinderen maakten zijn leven compleet, hoe snel sommige ook naar het Westen werden geroepen; de helft van alle kinderen bereikte de volwassen leeftijd niet. Dat was in handen van de zeven Hathors, maar zwaar viel het hem wel om zo vaak afscheid te moeten nemen van een leven dat nog nauwelijks leek begonnen.

Ook zijn moeder miste hij nog. Soms had hij het gevoel haar tekort te hebben gedaan. Politiek oninteressant was ze op de achtergrond gebleven, terwijl ze als Moeder des

Konings respect, aanzien en invloed had verdiend. Deze functie had ze echter nooit bekleed, om dezelfde reden waarom Neferoere niet als zijn Grote Koninklijke Gemalin werd aangeduid: hij kon onmogelijk bogen op een compleet koningschap (de triade van Heer der Beide Landen, Grote Koninklijke Gemalin en Valk in het Nest) terwijl Hatshepsoets koningschap onvolledig was. De symmetrie van hun regering zou verloren zijn gegaan, een inbreuk op haar machtspositie die ze nooit zou hebben geaccepteerd.

Dat was echter verleden tijd: zes maanden geleden was Hatshepsoet naar het Westen gegaan. Haar intelligentie en innerlijke kracht hadden het steeds moeilijker gekregen in een falend lichaam. Corpulent, slecht ter been, lijdend aan chronische rug- en gebitspijnen, hoeveel medicatie de geneesheren ook voorschreven en hoeveel bezweringsformules ook werden opgezegd... Vijfenvertig was ze toen haar *ka* opsteeg om zich bij haar voorvaderen in de bark van Re te voegen. Ineens zat hij alleen op de Horustroon.

Een zwak windje deed de bladeren boven zijn hoofd ritselen. In de vlakke lag Megiddo te zinderen in de zon. Het kon binnen die muren nauwelijks comfortabel zijn met zoveel mensen en slechts één bron. Des te beter, dat bespoedigde de overgave. En hoe groter de vernedering, hoe completer de overwinning.

Al voor Hatshepsoets dood vernam hij dat zich op bevel van de verachtelijke van Nahrin een legermacht bij het strategisch gelegen Megiddo verzamelde. Nog tijdens de zeventig dagen van rouw trof hij de laatste voorbereidingen voor een confrontatie. Direct na Hatshepsoets begrafenis voer hij met zijn manschappen naar het fort Sile aan de rand van de Delta en marcheerde naar Retjenoe. In tien dagen bereikte hij Gaza. Hij vierde er het Festival van de Dag van zijn Troonsbestijging en vertrok naar Yehem ten zuiden van de Karmel.

Hier wachtte hem de lastigste opgave vóór de slag: een generaal en al zijn officieren ervan overtuigen dat de Aroenapas de enige juiste weg door de Karmel was. De pas was goed begaanbaar maar onoverzichtelijk door de bochten, en de uitgang was smal. Bovendien zou de voorhoede al uit de pas komen terwijl de achterhoede zich nog in Aroena bevond. Hij vermoedde echter dat de heerser van Kadesh ervan uitging dat hij de pas naar Taänach zou nemen. Inderdaad bleek een groot deel van de vijandelijke troepen bij die stad te zijn gelegerd.

Slechts één man stond op voorhand achter zijn keuze: Djehoety, Generaal van de Divisie van Re, veteraan en oud leermeester zowel van hem als van de Generaal van de zuidelijke Divisie van Amon, de kolossale Montoe-emhat. Om elke indruk van beïnvloeding te vermijden had Djehoety echter besloten zich niet openlijk voor de Aroenapas uit te spreken.

Op de krijgsraad viel het zwijgen van de veteraan niet eens op, zoveel haast hadden de aanwezigen om alternatieven aan te dragen: de pas naar Taänach, een andere pas die tussen Megiddo en Yokneam uit de Karmel kwam... Hoe meer argumenten tegen de Aroenapas werden aangedragen, hoe meer Djehoetimes ervan overtuigd raakte dat die weg de juiste was. Zeker, het risico wás groot. De mogelijkheid de verdoemde van Kadesh te overbluffen kon hij echter niet laten liggen. Toen hij bovendien aangaf zelf een verkennende patrouille te zullen leiden, nam het vertrouwen in de goede afloop toe.

Dat de uitgang van de pas werd bewaakt en het onmiddellijk op een confrontatie zou uitlopen, was echter slechts bekend bij generaal Djehoety en De Dapperen, zijn elite-corps. Ze hadden hem niet teleurgesteld – sterker: na die eerste schermutseling hadden

met hem in de pas overnacht en de volgende ochtend het leger opgevangen. Alleen aan zijn vader Amon-Re liet hij zijn opluchting over het welslagen van zijn gedurfde tactiek blijken. De god vergezelde hem als Amon-van-de-Weg.

De ochtend van de slag vierde hij Pesdjentioe en bracht hij offers aan de oorlogsgod Montoe in de wetenschap dat hij zijn tegenstander al op voorhand in problemen had gebracht. Dat de overwinning uitliep op een deceptie was hinderlijk als een wespensteek, maar niet onoverkomelijk zolang hij de stad snel op de knieën kreeg.

Daartoe gebruikte hij de tactiek van de mentale oorlogsvoering. In het zicht van de bewoners werden de krijgsgevangenen voor zijn zetel gebracht en gedwongen zeven maal op hun buik te gaan, de nederigste eerbetuiging. Daarna werd de oorlogsbuit aan hem getoond: de afgehakte handen van gedode vijanden, paarden, ezels en ander vee, strijd-wagens, harnassen, wapens... Wie op het slagveld moed had getoond, beloofde hij met het Goud der Dapperen.

Wekte dit vertoon van triumfalisme wellicht de woede van de belegerden, wat volgde moest tot wanhoop hebben geleid. Het koren stond dik en rijp op de akkers, maar dit jaar ging de oogst naar de Heer der Beide Landen. Onder het toezien van rentmeesters die de velden nauwkeurig hadden opgemeten om te berekenen hoeveel belasting Megiddo jaarlijks zou moeten afdragen, haalden zijn manschappen veld na veld leeg. Hun oogstliederen overstemden die van de lokale boeren, al dan niet hardhandig gedwongen te assisteren. De stad mocht in handen zijn van de heerser van Megiddo, de vorst van Egypte was heer en meester over de omgeving.

Ondertussen was hij in een poging de ontsnapte heerser van Kadesh te achterhalen met een deel van zijn troepen naar het noorden gemarcheerd, waar de verachtelijke zijn vrouwen en kinderen in enkele steden had ondergebracht. Het beleg duurde kort. Helaas bleek bij de overgave dat de gladde aal opnieuw was ontkomen, ditmaal naar Kadesh, dat buiten de Egyptische invloedssfeer lag. Djehoetmes was teruggekeerd naar Megiddo en had gevangenen en geplunderde goederen in triomftocht langs de stad gevoerd.

En ook daarna had hij geen middel onbenut gelaten om de belegerden te tergen: jachtpartijen, parades, legeroefeningen, en heel veel feesten. In plaats van de boomgaarden neer te halen liet hij oogsten wat maar rijp was. Wreed dat alles, inderdaad, vooral tegenover de onschuldige inwoners die het slachtoffer waren van een misrekening van hun heerser. Maar noodzakelijk om het verzet te breken.

De uitkomst was onvermijdelijk: de koningen zouden zich overgeven – wat gelijk stond aan de verovering van duizend steden! Het was slechts een kwestie van tijd eer de heersers murw genoeg waren. En hij had bewezen dat hij in staat was te wachten.

5

Wijs geworden door eerdere belegeringen had een koning in de stadsheuvel van Megiddo een tunnel naar de bron aan de voet van de heuvel laten uithouwen. De hele dag brachten slavinnen water naar boven. Door de grote aanwas van militairen was de bevolking bijna verdubbeld; de vraag naar water dus ook, maar dat was geen probleem zolang de slavinnen hun werk deden. Niemand klaagde over dorst. Honger, dat was een ander verhaal. Dat de hele graanoogst verloren ging aan Egypte was een ramp, de uitdagende manier waarop de oogst was binnengehaald een belediging.

Door de arrogante houding van de vijand waren de inwoners van Megiddo echter vastbesloten het beleg zo lang mogelijk vol te houden. Gelukkig was de gerstooft al binnen en kon de bevolking het op de rantsoenen die uit de stadssilo's werden uitgedeeld wel een tijdje uitzingen. Behalve honderden duiven en varkens waren er olijven, gedroogde vis en gedroogd fruit van vorig jaar. Maar nu het beleg de derde maand was ingegaan, begonnen de magen te rammelen.

De vluchtelingen waren naar status ondergebracht: de koningen in de koninklijke paleizen en bij de *firadena*, *maryannoe* bij *maryannoe*, en de soldaten bij het volk. Zelfs in de Bovenpoort waren soldaten ondergebracht. Omdat het grootste gedeelte van Bints ouderlijk huis leeg stond, had het huishouden het luidruchtige restant van een peloton toegewezen gekregen dat bij een vorst van een noordelijke stadstaat hoorde en een bijna onbegrijpelijk dialect sprak. El zij dank hadden de Heren van de Stad twee stevige slavinnen meegestuurd: Hizirit en haar dochter Amat-Soela. Maar zelfs met vijf vrouwen was het aanpoten.

Het huis, veel te groot voor vier, was ineens te klein. Omdat vader stomweg verbood de afgegrendelde vertrekken te openen, overnachtte een aantal mannen op de binnenplaats in provisorische tenten waarvan het linnen net zwaar genoeg was om de zomerdauw tegen te houden. Pelotonleider Miya, een mankepoot met een weelde aan littekens, hield zijn manschappen zoveel mogelijk bezig om verveling en problemen te voorkomen. Ze hadden het huis opgeknapt: de buitenmuren gepleisterd, het dak gerepareerd en de deur naar het hoofdvertrek bijgeschaafd. Het was een verademing dat die eindelijk gemakkelijk openging.

Voor sommige ambachtslieden was de bevolkingsaanwas een zegen. Pottenbakkers draaiden gebruiks aardewerk tot de klei op was, en weefsters maakten overuren omdat de nieuwe bewoners meer nodig hadden dan hun soldatenplunje. Ook de behoefte aan wijn en olijfolie bleef. De winkel zou een geweldige omzet draaien als vader niet halsstarrig had geweigerd zijn middel tot vergetelheid te verkopen. Wel ging de olijfolie er volledig doorheen. Er werd betaald met alles behalve eten. En dus bleven de rantsoenen klein.

Voor dieren was de situatie nog nijpender, de één na de andere huisgeit werd geslacht omdat er geen voer meer was. Maar juist toen het ernaar uitzag dat ook Ba'alat als stoofpot zou eindigen, stond Tabat huilend op de binnenplaats. Zamena's min had bijna geen melk meer, zodat de baby dreigde te verhongeren.

'Zou Zamena geitenmelk lusten?' vroeg Bint. Tabat had geen idee, maar wilde het meteen proberen. De stralende lach waarmee ze terugkwam zei alles. De geit ging met Tabat mee ('Desnoods geef ik haar mijn eigen bed te eten!' zei ze) tegen betaling van een stapel stof, waarvan Bint een nieuw kleed voor Toelish maakte.

Het meisje, vijf maanden zwanger, was nog altijd diep ongelukkig. Bint had verwacht dat ze wel zou bijtrekken als de misselijkheid was verdwenen, maar zelfs Soera's afwezigheid hielp niet. Zwijgend en teruggetrokken deed ze haar werk, nog altijd griezelig mager. Haar groeiende buik misstond als een bloeiende fruitboom in een dorre vlakte. Ze was de enige waar de soldaten nog nauwelijks naar hadden omgekeken.

Bint was wel lastiggevallen: in een onbewaakt ogenblik betast. De soldaat was in het bijzijn van iedereen tot bloedens toe agraferanseld en Manke Miya had de manschappen getrakteerd op een van scheldwoorden en dreigementen vergeven redevoering. Maar

Bint zorgde ervoor nooit meer alleen te zijn met een soldaat. Ze was vast niet zo sterk als Amat-Soela die, toen zij werd aangerand, de soldaat gewoon onderuit schopte.

En nogal altijd was de toekomst een zwart gat, al dacht ze zelden verder dan het moment dat deze verschrikking was afgelopen. Af en toe kwam Dan-El langs. Zijn berichten waren variaties op hetzelfde thema: ruzies, diefstal (meestal van voedsel), vecht- en steekpartijen, doden. Zelfs een verkoudheid kon fataal zijn. Bijna dagelijks klonk wel ergens weeklagen, soms tegelijk met het feestgedruis uit het vijandelijke legerkamp. Optimisme had plaatsgemaakt voor angst die bijna tastbaar in de straten hing. Onvermijdelijk zou Megiddo zich overgeven, en dan? Plundering, verkrachting, dood en verderf, de stad had er ervaring mee.

Hoewel de goden werd gesmeekt om bijstand, waren zij ongetwijfeld boos nu de religieuze feesten niet meer naar behoren konden worden gevierd. Over een paar weken was het Nieuwjaar, maar hoe kon de eerste wijnstok aan El worden aangeboden als de hele wijnoogst naar de koning van Egypte ging? Alleen boetedoen kon nog. Elke dag liep de koning blootsvoets naar het Huis van Hadad om vergiffenis te vragen. De belegeraars weken echter geen el van hun plaats.

Er was nog iets wat in de straten hing: de geur van verrotting. Afval werd niet meer opgeruimd, ook de honden waren in hongerige magen verdwenen. Inmiddels werd er gejaagd op andere prooien, Hizirit had wel eens met een uitgestreken gezicht ratten en slangen opgediend. Bint sliep er beter op dan op een lege maag. Volgens Dan-El werd zelfs geprobeerd om overtrekkende vogels uit de lucht te schieten.

‘Maar ze vliegen te hoog,’ zei hij terwijl zich hij op een middag naast Bint op de stenen van de binnenplaats liet zakken.

‘Jammer.’ Met een zucht wijdde ze zich aan het maken van kleding voor de soldaten. Hun soldatenplunje was bestemd voor de zomer, maar straks werd het kouder. Dankzij Soera’s gouden kommetje had tante een enorme hoeveelheid stof weten in te slaan. Nu moesten ze nog een paar komfoortjes zien te bemachtigen. Hoewel Bint zich afvroeg waar die op moesten branden. Er was nauwelijks nog gedroogde mest, en de houtskool was helemaal op.

‘Een paar koningen gaan zich overgeven,’ zei Dan-El. ‘Er wordt onderhandeld.’

‘Waarover, hoe ze worden geëxecuteerd?’ vroeg ze sarcastisch.

‘Ik geloof niet dat de koning van Egypte zo’n monster is, hij heeft de krijgsgevangenen ook heel gelaten.’ Die verbleven in het vijandelijke legerkamp, waarschijnlijk als slaven; maar wel als slaven die er verbazend goed doorvoed en tevreden uitzagen. Veel inwoners vroegen zich af of de vorst van Egypte Megiddo zo tot overgave probeerde te verleiden. Bint was één van hen: ‘Als die koningen zich willen laten bedriegen, gaan ze hun gang maar!’ De naald ging met verbeten steken door de stof.

‘Laten we op het dak van Irshappa gaan kijken,’ stelde Dan-El voor.

Bint wilde weigeren toen ze ineens wist dat ze moest gaan – “Voordat het te laat is!”, zei een stemmetje. ‘Ik zal het met tante overleggen,’ zei ze.

‘Graag. Het gaat niet alleen om de koningen. Ik – eehh...’ Hij aarzelde. Toen, heel zacht: ‘Ik moet alleen met je zijn. Ik wil je iets vragen.’

Het was warm toen ze naar het huis van Irshappa liepen; de laatste zomerhitte. Bint had overwogen thuis te blijven, maar het dringende gevoel was er nog steeds en ze had tante beschaamd gevraagd of ze mocht kijken. Tot haar verbazing had ze toestemming gekregen.

‘Jij moet je kinderen kunnen vertellen hoe de koning van Egypte wraak nam,’ had tante gezegd. Ze vergat dat als Megiddo werd uitgemoord, er niets te vertellen viel.

Irshappa’s portier waarschuwde zijn heer dat er bezoek was. In de ontvangstruimte wachtten ze tot de oude *maryannoe* verscheen, leunend op een dienaar. Dan-El boog beleefd. ‘Heer, mogen we gebruik maken van uw dak? We willen zien hoe de koningen zich overgeven.’

‘En met eigen ogen zien hoe de vorst van Egypte ze de strot afsnijdt?’ Irshappa grinnikte. ‘Wie die verhalen toch de wereld in helpt... Maar goed, anders verveelt men zich maar. Ga je gang, jongen.’

Bint merkte dat het moeite kosten om de trappen op te komen; ze had bijna voortdurend honger. Terwijl ze op het dak op adem kwam nam ze elk detail van het uitzicht in zich op, tot aan de kleinste pukkel in de vlakte. Het was zo mooi...! Maar niets was meer van hen, Megiddo was een eiland geworden in een zee behorend aan Egypte.

Ze keek naar het vijandelijke kamp. Er liep een weg van de poort naar de toren, die was omringd door steeds grotere rechthoeken van tenten – de grootste tenten bij de toren, de kleinste aan de buitenkant. Legerkeuken en voedselopslag lagen aan één kant, de werkplaatsen van ambachtslieden aan een andere. Strijdwagens waren in rijen neergezet. Paarden, ezels en kleinvee stonden buiten het kamp in een omheining van gevlochten takken. Het kamp was een mierenhoop van activiteiten, overal werd wel iets gedaan. Toch maakte het een gedisciplineerde indruk.

‘Oh kijk, op het marktplein voor de Benedenpoort...’ zei Dan-El.

De koningen en wat restte van hun troepen marcheerden over het plein en stopten voor de poort. Ze leken poppetjes die op een rij waren gezet, maar dit was geen kinderspel. Met kloppend hart zag Bint hoe de zware deuren opengingen om de troepen door te laten. De Egyptenaren hadden nu alle kans om de Benedenstad binnen te dringen. Er was echter geen vijandelijke soldaat te zien – of ja, toch: er kwam een kleine groep uit het wachthuis tegenover de Benedenpoort om de koningen op te vangen.

Ineens klonk er gejuich uit het vijandelijke legerkamp en zwaaide de poort open. Een stoet van strijdwagens en voetvolk verliet het kamp. De eerste wagen werd geflankeerd door twee waaierdragers en een escorte zwarte mannen. De aanvoerder hield een grote, zwarte hond aan een riem. Ze wist wie de man in de voorste strijdwagen was, ze herkende de koning van Egypte aan zijn helm. Zijn vergulde kuras glinsterde in de zon.

Bij een verhoog met een baldakijn dat op de vlakte was neergezet, stopte de stoet. De koning stapte uit zijn strijdwagen (zijn gevolg boog diep of ging zelfs door de knieën) en liep, gevolgd door zijn escorte en de waaierdragers, naar het verhoog. Hij ging op een zetel zitten, de armen gekruisd over zijn borst. In elke hand hield hij een gouden scepter vast, en aan zijn kin hing iets wat wel een baard leek. Terwijl de waaierdragers hem koelte begonnen toe te wuiven marcheerden de Kanaänitische koningen en hun troepen naar het verhoog, voorafgegaan door een man in een lang wit gewaad. Voor het verhoog wierpen ze zich op de grond en begonnen tot Bints afgrijzen door het stof te rollen. De vorst van Egypte zag het ongeïnteresseerd aan.

‘El zij me genadig, ik háát die vent!’ spoog Bint.

De vorst sprak een rede uit die door een lange magere man met grijzend haar werd vertaald, en vertrok weer zonder om te kijken. Op commando van een vijandelijke soldaat stonden de koningen en hun troepen op en werden afgemarcheerd naar het legerkamp. Als ze al werden geëxecuteerd, dan niet in het openbaar.

‘Goden, wat een vernederende vertoning!’ zei ze boos.

‘Zeg dat wel,’ zuchtte Dan-El. ‘Bint, ik wilde je iets vragen. Maar ik wil je eerst iets geven.’ Uit het leren buideltje aan zijn gordel verscheen een bundeltje fijn linnen. Toen hij het openmaakte hapte ze naar adem: een leren koordje met drie gouden kralen en een gouden amulet van Asherah. Ze had het Dan-El’s moeder vaak zien dragen.

‘Maar, dat kan toch niet!’ zei ze. ‘Dat moet je teruggeven!’

‘Dat hoeft niet. Nee, laat me uitpraten!’ Ze sloot met een klap haar mond. ‘Mijn moeder heeft het me gegeven om er eten van te kopen, maar daarvoor heb ik heb één van mijn gouden armbanden gebruikt. Mijn moeder heeft nóg zo’n amulet. Niet dat ik je wil afschepen met een niemendalletje... Ik bedoel – goden...!’ Hij greep naar zijn hoofd. ‘Bint, het bevalt me niet dat jij zonder bescherming rondloopt!’

‘Maar wat zal je moeder zeggen als ze mij ermee ziet?’

‘Dat zien we dan wel weer. Hadad, jij bent ook niet makkelijk tevreden te stellen!’

Ze voelde een steek; Dan-El had alleen maar het beste met haar voor. ‘Het spijt me, maar dit is pijnlijk.’

‘Je bent het waard. En dit is meer dan alleen bescherming: een stukje kapitaal, iets waar je op kunt terugvallen als je helemaal niets meer hebt. Maar als het aan mij ligt komt het niet zover. Bint... Liefste Bint, je weet hoeveel ik van je hou.’

Ze keek hem argwanend aan. Wat nou weer?

‘Wil je dat amulet accepteren als mijn eerste bruidsgift? Wil je met me trouwen?’

Haar ogen werden enorm. Ineens was de toekomst geen zwart gat meer, maar stond voor haar als een jongeman die haar antwoord bijna uit haar mond keek. *Oh ja!* Haar hart maakte een sprongetje – en toen kwam ze met beide benen op de grond. Ze kon geen antwoord geven zolang onduidelijk was waar Soera uithing. Stel dat hij terugkeerde en ontdekte dat hij voor het blok was gezet... Er zouden doden vallen!

‘Het spijt me, ik kán niet met je trouwen,’ zei ze.

‘Wát? Waarom niet?’ Het ongeloof droop van Dan-El’s gezicht.

‘Vanwege Soera.’ Ze sloeg haar armen over elkaar. ‘Ik kan pas met je trouwen als hij met zekerheid dood is. En aangezien niemand weet waar hij is...’

‘Maar ik hou van je, ik kan aan niets anders denken dan aan jou.’ Hij liep haar achterna toen ze wegliep. ‘Bint, het is helemaal niet zeker dat hij terugkomt!’

‘Nee, het is helemaal niet zeker dat hij *niet* terugkomt!’

‘Je buigt nog steeds voor hem,’ zei hij boos.

‘Ik hou alleen maar rekening met de werkelijkheid. Dank je voor het aanzoek, maar ik moet weigeren.’

‘Bint – oh Bint...’ De teleurstelling droop van zijn gezicht. Plotseling lag zijn hand in haar nek en drukte zijn mond op de hare. Ze schrok – wat was dit?! Ze bleef doodstil staan, tot ze zijn tong over haar lippen voelde gaan. Gètver...! Ze duwde hem met kracht van zich af.

‘Laat dat, idioot!’ snauwde ze terwijl ze haar mond afveegde.

‘Het spijt me, je bent ook zo mooi. Je ogen, je haar...’

Hij pakte een krul die onder haar omslagdoek vandaan piepte. 'Bint, als ik jou niet kan hebben, wil ik niemand.'

'Hebben, hebben, *hebben!* Is dat het enige waar mannen aan denken, een vrouw *hebben?!*' spooog ze. 'Ik ga naar huis, ik heb genoeg gehoord!' Ze beende weg.

'Bint, wacht!'

'En laat je leven niet zo door mij beïnvloeden!' slingerde ze over haar schouder. 'Er zijn meisjes zat, heel Megiddo wil jou als echtgenoot!'

Toen ze de trap afliep kwam Dan-El haar niet achterna. Ze stond stil; ze was wel erg bot geweest, moest ze niet terug? Maar dan zou hij het nóg niet begrijpen. Vechtend tegen de tranen snelde ze naar beneden en rende door de lege ontvangstruimte naar buiten. Ze zou Irshappa later wel bedanken voor zijn gastvrijheid.

Het feest van Nieuwjaar werd gevierd met een openbare boetedoening van de hele koninklijke familie. Wolken en een enkele spat regen mochten een teken zijn dat Hadad de stad en haar vorst niet was vergeten, de situatie verslechterde alleen maar. De rantsoenen werden nog kleiner, Anat en haar jonkies verdwenen. Bint rouwde in stilte, ze durfde niet te huilen om een kat terwijl iedereen scheel zag van de honger. De herrie van de feesten van de Egyptische troepen was al erg genoeg, het besef dat die schoften zich volpropten met gestolen voedsel onverdraaglijk.

Meer koningen gaven zich over. Nadat ze op ezels waren weggestuurd verdwenen hun manschappen in het legerkamp. En nog altijd leken de krijgsgevangen erg tevreden. Maar in Megiddo was elke dag een strijd. Omdat er geen loogkruid meer was kon niemand zich wassen, en de brandstof raakte ook op. Vaders bed werd in stukjes gehakt om te kunnen koken. Hij gaf er niets om. Elke dag was hij dronken, zonder zich bewust te zijn van wat er gebeurde – of zonder het te willen weten.

Tante, de drie slavinnen en Bint begonnen hun taken anders te verdelen. Graan breken en malen was zo uitputtend geworden dat zelfs Hizirit en Amat-Soela het nauwelijks volhielden. Toelish kon het met haar zevenmaands buik helemaal niet meer.

Nog altijd was het meisje graatmager. Bint vroeg zich af of het kind zoveel vroeg, tot ze Toelish betrapte op het opzettelijk uitbraken van haar ontbijt. Voor het eerst in haar leven gaf ze de slavin een klinkende oorvijs, iets waar ze later diep spijt van had. Ze probeerde Toelish over te halen beter voor zichzelf te zorgen, maar het meisje zei alleen: 'Het kind moet dood.' Vanaf dat moment hield Bint haar scherp in de gaten, bang dat ze een wanhoopsdaad zou begaan.

En al die tijd liet Dan-El zich niet zien. Ze sprak nauwelijks over hem. Tante des te meer. Het gouden amulet had haar erg nieuwsgierig gemaakt, maar het had een paar dagen geduurd voordat Bint iets wilde vertellen. Tante was woedend: zo'n partij, zo'n kans, hoe kón ze hem laten lopen?! Maar Bint hield voet bij stuk, ze zou het zichzelf nooit vergeven als er door haar egoïsme slachtoffers vielen.

De dagen vergleden, een nachtmerrie van hard werken op een maag die pijn deed van de honger. De sfeer in huis verslechterde, er waren dagelijks ruzies en vechtpartijen onder de soldaten. Maar op een dag zei Manke Miya dat hun koning zich zou overgeven. De soldaten zochten hun schamele bezittingen bij elkaar, verontrust omdat niemand wist wat de vorst van Egypte met hen van plan was, en marcheerden weg.

Dezelfde middag werden Hizirit en Amat-Soela door een ondergeschikte van de Heren van de Stad opgehaald. Ineens was het huis weer net zo leeg als voor het beleg.

En Megiddo buigt niet...

Djehoetimes staarde uit een raam van de toren waarin hij bijna vijf maanden eerder zijn intrek had genomen. Zijn Grote Heraut en kwartiermaker Antef, die al onder Hatshepsot had gediend, had hem een gerieflijk onderkomen bezorgd. Zijn veldbed stond in een hoek van het vertrek, afgeschermd door linnen doeken aan een houten geraamte. Er brandden een paar komfoortjes, en de koninklijke hond Kem had zijn eigen schapenvacht gekregen. Voor Amon-van-de-Weg was op de bovenverdieping een klein heiligdom ingericht.

Sluiers van een verfrissende regenbui trokken over de stad. Het kamp had dagenlang gezucht onder een oostenwind die een hete en stoffige lucht aanvoerde. Gisteren was de wind echter naar het westen gedraaid en vanochtend begon het te regenen, zodat alles wat eerst barstte van de hitte nu dreef van het water. Thuis, in Egypte, begon de Nijl te zakken. Amon zij hem genadig, wat verlangde hij naar de geur van droogvallende akkers en de kleur van opkomend gewas!

Een klop op de deur. Hij liep naar zijn zetel op een verhoog; het hofprotocol vereiste dat de Heer der Beide Landen hoger zat dan zijn onderdanen. Op zijn teken opende de dwerg Hapoe, het hoofd van zijn persoonlijke dienaren, de deur en liet Antef en generaal Djehoety binnen. Zoals het hoorde liepen ze gebogen naar het verhoog met hun ogen strak op de vloer gericht. Kem hief zijn kop, maar strekte zich weer uit op zijn vacht toen hij de mannen herkende. Antef bracht de generaal tot voor de koninklijke zetel en trok zich achterwaarts terug. Djehoety boog. 'Uw nederige dienaar Djehoety groet Uwe Majesteit, Leven, Kracht, Gezondheid. Uwe Majesteit is als Re in koningschap, als Montoe in kracht, als...'

'Geen protocol, heer generaal,' onderbrak Djehoetimes hem. 'Mijn leermeester, u hebt toestemming mij in de eerste persoon aan te spreken en mij aan te kijken wanneer u dat wilt. Gaat u zitten.' Hij wees naar een vouwstoeltje voor het verhoog.

'Uwe Majesteit zij dank.' Djehoety boog opnieuw en nam plaats.

'Zorg voor bier en wat eten, waarde Nefer-Peret.' Nefer-Peret, Rein van Handen, de Schenker des Konings en net als Hapoe een Kind van de *Kap*, gaf de dwerg dezelfde opdracht. De man snelde op korte benen weg. Buiten ruiste de regen.

'Dit volk is koppig,' zei Djehoetimes. 'Ondanks hun lijden duurt het verbazend lang eer ze door de knieën gaan.' Hoewel die onverzettelijkheid respect afdwong, vroeg hij zich af hoeveel onschuldige kinderen het leven lieten omdat hun vorst weigerde de realiteit onder ogen te zien. Waren zij niet het kostbaarste goed in een mensenleven? Hoe kon men ze opofferen? Volgens Neferoere's laatste brief maakten zijn kinderen het goed, maar dat bericht was een maand oud toen het aankwam. Slechts de goden wisten wat er in de tussentijd was gebeurd.

'Het wachten maakt de manschappen ongedurig,' zei de generaal. 'En die regen is hinderlijk. Terwijl de eigenlijke regentijd naar ik heb begrepen nog moet beginnen.'

Een klop op de deur bracht Hapoe en een paar dienaren, die brood, verse kaas, olijven en gedroogd fruit op lage tafeltjes naast de zetel en het vouwstoeltje zetten.

'Ik wil weten of de tenten van de manschappen het houden,' zei Djehoetimes.

'Ze zijn goed geïmpregneerd, Uwe Majesteit.'

'Maar niet berekend op zware regenval. Dank je, Nefer-Peret.' De Schenker des

Konings had zijn beker en die van Djehoety volgeschonken. 'Je kunt gaan.'

'Zoals mijn Heer wenst.' Nefer-Peret, Hapoe en de dienaren bogen en verlieten achterwaarts het vertrek. Djehoetimes brak een stuk zoet brood af.

'Tast toe, heer generaal.'

'Heb dank, Uwe Majesteit.'

'Zijn alle manschappen van wollen kleding en goed schoeisel voorzien?'

'Ja, mijn Heer, dat is eindelijk in orde. De lokale bevolking heeft tenslotte hard door-gewerkt.' De generaal pakte een handvol olijven.

'Uitstekend. Toch voorzie ik problemen. De winterregens kunnen het ons lastiger maken dan de koppige houding van de inwoners van Megiddo: onbegaanbare paden, ondergelopen tenten, natte kleding, klam leer...' Hij nam een paar vijgen uit Megiddo's boomgaard. 'Ik heb de manschappen toestemming gegeven vuurtjes te stoken, maar open vuur brandt niet wanneer het regent. Ik verwacht kou en ziektes. Ik mag de goden danken dat er aan onze zijde tot nu toe geen doden zijn gevallen. Dat wil ik zo houden. Het beleg dient zo snel mogelijk te worden beëindigd.'

'Uwe Majesteit heeft een idee hoe.' Het was een constatering, geen vraag. Daarvoor kende de generaal hem te goed.

'De grootste kracht van een tegenstander kan zijn grootste zwakte worden. De grootste kracht van Megiddo is de bron die vanuit de stad bereikbaar is. Zij ligt echter open. Ik geef u opdracht die bron te beschieten.'

'Dat Uwe Majesteit het me vergeve... Er komen alleen maar vrouwen.'

'Ik zei "de bron", niet "de vrouwen".' Toen Djehoetimes wat broodkrumels van zijn kleed veegde kwam Kem overeind om ze op te likken. 'Er wordt pas gericht geschoten als de vijandelijke soldaten zich laten zien. Zij zullen hun watervoorziening tot het uiterste willen verdedigen, maar deze slag kunnen ze onmogelijk winnen. Kem, mat!'

Hij pakte zijn bier terwijl Kem op zijn vacht plofte. 'Laat ons drinken, heer generaal.' Hij hief zijn beker. Djehoety greep zijn beker met zoveel enthousiasme dat het bier over de rand klotste.

'Bij Montoe, op de overwinning!'

7

Nu de soldaten waren vertrokken had Bint weer tijd om met de buurkinderen te spelen. Ze waren erg mager geworden, maar hun nieuwsgierigheid was niet verdwenen. Steeds moest Bint vertellen hoe de slag was verlopen, en wat er was gebeurd toen de koningen zich overgaven. De jongens deden het meteen na. Ze speelden voortdurend soldaatje, iets waar de professionele soldaten graag aan meededen. De meisjes waren in de weer met hun poppen die allemaal ernstig gewond waren. Reep na reep verband sneed Bint uit oude lapjes linnen.

Ze sliep veel; ook tijdens het werk zakte ze zomaar weg. Onrustige dromen vermengden zich met de werkelijkheid, soms wist ze niet of ze sliep of wakker was. Tante had hetzelfde, ze was een keer bijna in het keukenvuur gevallen terwijl ze in slaap viel. En Toelish, boze, ongelukkige Toelish...

Op een middag wilde het meisje naar de bron om water te halen. Bint bood aan om mee te lopen, Toelish was bijna acht maanden zwanger. Maar de slavin weigerde. 'Jij bent altijd goed voor me geweest,' zei ze.

Bint was echter te moe om over die vreemde opmerking na te denken en ging door met haar werk.

Aan het einde van de middag ontdekte ze dat Toelish nog niet terug was. Ongerust gingen een foeterende tante en zij op onderzoek uit. Tegen de buitenmuur van de winkel stonden de kruiken waarmee de slavinnen was vertrokken. Ze waren leeg.

Volgens de slavinnen bij de bron was Toelish er niet geweest. In de snel invallende schemering brachten Bint en tante volle kruiken naar huis. Nog steeds was het meisje niet terug. Bint wilde gaan zoeken, maar tante weigerde in het donker rond te lopen en verbood haar ook maar één stap buiten de deur te zetten. Voor Bint werd het een slapeloze nacht; tante sliep echter diep. Wat vermoedde de vrouw dat ze zo rustig was?

De volgende ochtend ging tante de stad in. Ze was snel terug, geschokt maar niet verrast.

Toelish was dood. De vorige middag had ze zich van de stadsmuur gegooid.

Worstelend met een enorm schuldgevoel huilde Bint bij de plekken waar Toelish had gewerkt, gezeten, geslapen... Had ze niet kunnen voorkomen dat de slavinnen zo was misbruikt? Maar bijna vijf maanden zonder Soera's onderdrukking en slaag hadden haar beeld van de werkelijkheid vertekend. "Jij bent altijd goed voor me geweest", Toelish had dat niet voor niets gezegd. Bint wist dat ze haar best had gedaan. En misschien was het meisje in het schimmenrijk van de doodsgod wel beter af.

Maar het voelde als lijkenpikkerij toen ze Toelish' aardse bezittingen nazocht op iets bruikbaar. Gezien de situatie was er echter geen keus. Ze vond een bronzen ringetje dat Toelish als kind had gedragen en deed het aan het koordje met Dan-El's amulet. Ze wilde de herinnering aan het meisje blijven eren, anders leek dat korte leven zo onverdraaglijk zinloos.

En het stak haar dat ze Toelish niet kon beweeklagen en begraven. Maar de wachters die de slavinnen hadden zien springen, zeiden dat vijandelijke soldaten zich over het stofelijk overschot hadden ontfermd. Zonder twijfel had ze een snelle begrafenis gekregen, maar toch: een begrafenis. Het was een schrale troost.

En toen kwam de ochtend die alle beslommeringen naar de achtergrond drukte. Door de open deur naar de winkel hoorde ze: 'Ze schieten! Ze schieten', en stootte een buurvrouw de binnenplaats op. 'Hebben jullie het gehoord? Die Egyptische hufters schieten op de bron! En nu zijn de slavinnen gevluht en durven niet meer terug!'

'Geef ze eens ongelijk!' zei tante laconiek. Bint vroeg zich echter hardop af hoe bij Anat de Egyptenaren hadden kunnen missen.

'Weet ik veel?' zei de vrouw. 'Misschien vervelen die rotzakken zich en zijn ze alleen maar aan het treiteren.'

Maar dat het meer was ontdekte heel Megiddo toen er wél raak werd geschoten op de soldaten die door de schacht naar beneden waren gestuurd. Een paar gewonden en één dode vielen er voordat de soldaten zich hals over kop terugtrokken. Wat tot nu toe hun redding was geweest, leek hun ondergang te worden. En wat dan?

'Hoe moet ik dat weten?' zei tante. 'Misschien snijden ze ons de strot af, misschien worden we hun slaven. Alles is beter dan dit! Ons huis is vuil, wij zijn vuil...' Ze haalde een hand door Bints haar, dat al een week niet was gewassen. 'Je bent vel over been! En je huid...' Ze streek over Bints wangen. 'Er blijft niets van je schoonheid over.'

‘Dat maakt weinig uit als ik een slavin word.’

‘Dat blijf je niet lang, dat weet je zelf ook wel.’

El, niet wéér! ‘Deze discussie is zinloos. Laten we alle kruiken en kommen op de bin-nenplaats zetten en Hadad bidden dat hij het laat regenen.’

Vijandelijke soldaten inspecteerden de bron, namen de gewonden gevangen en begroeven de dode. Zodra ze vanaf de stadsmuur werden beschoten trokken ze zich echter terug achter de belegeringsmuur. De patstelling was compleet, en de bron bleef onbereikbaar. En nog zwichtte Biridashwa niet.

Bint wist niet wat erger was: de dorst of de behoefte om zich te wassen. Toen ze niet meer door de klitten in haar haar kwam, besloot ze een nachtelijk bezoek aan de bron te brengen. Zodra tante sliep kleepte ze zich aan, legde een omslagdoek over haar hoofd en sloop met een olielampje en twee kruiken het huis uit. Eindelijk had ze er eens voordeel van dat ze niet bang was voor de duisternis!

De straten waren uitgestorven, bij de ingang naar de bron stond zelfs geen wacht. Voorzichtig stapte ze in de schacht. Het eerste stuk van de trap, die naar beneden wendtelend in de wand van de schacht was uitgehakt, was steil en glibberig. Verder naar beneden werd het echter beter begaanbaar, en tenslotte stond ze voor de tunnel naar de bron. Onregelmatige wanden, her en der groen, dropen van het vocht en weerkaatsen het vlammetje dat flakkerde in de luchtstroom.

Dat de ruimte zelfs het kleinste geluid versterkte, merkte ze toen ze één van de kruiken even neerzette. Ze sloop verder. Al waren de Egyptische soldaten niet in de buurt, het was onverstandig om de aandacht te trekken.

Opeens bleef ze staan. Wat was dat, het geluid van metaal? Ze hield haar adem in, maar hoorde alleen druppels die uit de boog op de stenen vloer vielen. Nog zachter liep ze, tot de wand aan de rechterkant verdween en ze een hoek om moest. Plotseling was ze bij de bron. Meteen zette ze het olielampje neer, ging op haar knieën en dronk, handen en handen vol tot ze niet meer kon. Ze trok de omslagdoek van haar hoofd en wast haar gezicht, haar handen, haar armen. Dat ze zo kon genieten van wat water! Goden, dit was goed!

Ze vulde een kruik, maar net toen ze de tweede wilde pakken werd ze vastgegrepen en tegen de wand geduwd. Gillend van schrik probeerde ze zich los te worstelen. Tevergeefs: een hand over haar mond drukte haar nog vaster tegen de wand. Haar belager zei iets in een taal die ze niet kende – een Egyptenaar! Wanhopig probeerde ze zijn hand los te trekken, ze stikte bijna. Maar hij was veel te sterk. Pas toen ze verslapte liet haar belager los. Happend naar adem nam ze hem op.

Ze stond tegenover een gespierde man met kort, zwart haar, donkere ogen opge-maakt met oogverf die bij zijn ooghoeken uitliep in een streepje, een baardloos gezicht, een witte kilt en een Kanaänitisch hemd. Toen ze hem bewonderend zag kijken trok ze haar omslagdoek strak om haar hoofd, bang voor wat hij met haar van plan was. Ineens greep hij de doek.

‘Nee, nee!’, gilde ze, zodat het geluid door de tunnel stuiterte. De soldaat rukte een dolk uit zijn riemband en drukte de punt tegen haar keel. Klappertandend van angst voelde ze de doek van haar hoofd glijden en zijn hand over haar krullen gaan.

‘Alstublieft, laat me gaan,’ smeekte ze. Er viel een stilte waarin hij haar peinzend

opnam. Ineens gaf hij haar de omslagdoek terug, liep met de lege kruik naar de bron en vulde haar. Hij wees op de kruik en daarna op de tunnel. Kon ze weggaan? Argwanend zette ze de ene kruik op haar hoofd en nam de andere van hem over. Daarna gaf hij haar het olielampje.

Even stonden ze zwijgend tegenover elkaar. Toen legde hij een vinger op zijn lippen. Bedoelde hij "Wees stil" of "Met niemand over praten"? Maakte niet uit, ze knikte dat ze het begreep. Meteen was hij verdwenen.

Grienend klauterde ze uit de schacht en snelde naar huis. Oh, stom, stom, *stom* wicht, om zo'n risico te nemen! Ze ging naar bed, maar woelde op haar stozak. Hoe verklaarde ze die volle kruiken? Tante zou het haar nooit vergeven dat ze het risico had genomen om in haar eentje naar de bron te gaan!

Hadad was echter met haar; het begon te regenen. Snel zette ze schaaltes, kommen en kruiken op de binnenplaats en verdeelde het water dat ze bij de bron had gehaald. Nu zou tante nooit weten waar ze was geweest. Eindelijk kwam ze tot rust, al dwaalde ze in haar dromen door een heel stelsel van tunnels.

Het duurde nog drie dagen voor Biridashwa met de belegeraars begon te onderhandelen. Bint was bang. De koning van Egypte had wel beloofd dat Megiddo gespaard zou blijven als aan zijn eisen werd voldaan, maar daar had ze weinig vertrouwen in. En aan de gesprekken op straat te horen was ze niet de enige.

Wat die eisen inhielden wist alleen een handjevol mensen, waaronder de Koninklijke Schrijver Abdi-Milki. Van Tabat hoorde Bint dat de overwonnen koningen een eed van trouw moesten zweren en beloven nooit meer de wapens tegen de vorst van Egypte op te nemen. Verder werden ze verplicht jaarlijks tribuut betalen, de eerste keer al bij de overgave. Daarmee waren ze meteen vazallen van Egypte geworden.

De koningen bleven in functie, maar hun vrouwen en kinderen moesten naar Egypte om er te werken: de verplichte afdracht van corveebelasting. Bints mond viel open toen ze dat hoorde. Goden, wat wreed om hele gezinnen uit elkaar te rukken!

'Abdi-Milki zegt dat de vorst van Egypte wel meedogenloos móét zijn,' zei Tabat. 'Anders wordt hij niet serieus genomen.'

'Is er nog iemand die hem niet serieus neemt? Ja, de heerser van Kadesh. El zij me genadig, waarom heeft Dasharti niet ingezien dat hij tegenover deze man geen schijn van kans had?'

'Dat weet je, Bint. Ik heb het je zelf verteld.'

Dan-El! Ze sprong op, maar hij liep langs haar heen om zijn zuster te begroeten. In de anderhalve maand dat ze hem niet had gezien was hij ouder geworden – en verbitterd. Ze had hem diep gekwetst.

'Ik ga maar,' zei ze. Het was te pijnlijk om bij hem in de buurt te zijn.

'Wacht, ik heb iets te zeggen,' zei Dan-El. 'Als ik na de overgave niet word afgevoerd als slaaf of zoiets, ga ik weg.'

'Wat? Waarheen?' Tabat keek haar broer met enorme ogen aan.

'Dat weet ik nog niet, misschien naar Mitanni. Als ik maar weg kan.'

Bints hart zakte in haar oude leren schoenen. Dit was om háár.

'Ik moet weg,' zei ze gesmoord. 'Tabat, ik weet niet wanneer...' Ze greep haar omslagdoek. 'Het ga je goed, Dan-El. Ik bid dat de goden met je zullen zijn en dat je gelukkig

wordt.' Zonder op antwoord te wachten liep ze het vertrek uit. Tabats sputterende protest was op de benedenverdieping nog te horen, maar Dan-El moest zelf maar uitleggen wat er aan de hand was.

Op weg naar huis, haar betraande gezicht verscholen achter haar omslagdoek, gleed haar hand over haar kleed. Nog altijd hing Dan-El's amulet op haar hart.

Toen de laatste koningen zich overgaven, stonden Bint en tante temidden van tientallen inwoners op het pleintje voor de Bovenpoort. Iedereen boog toen de heersers door de poort kwamen. Leden van de koninklijke familie, de Heren van de Stad en slaven droegen het eerste tribuut van Megiddo: brons, zilver en goud, kostbare stenen en hout, glas, oliën, kleding en stoffen... Van de overgave zelf was niets te zien, hordes inwoners op de stadsmuren belemmerden het uitzicht. Maar Bint wilde toch geen getuige zijn van het afscheid van de koninklijke vrouwen en kinderen die naar Egypte moesten gaan.

'De Benedenpoort wordt niet gesloten,' zei tante ineens. 'Goden, er lopen vijandelijke soldaten de stad in! Die komen plunderen!'

'Oh goden, nee!' riep Bint. Samen met tante zette ze het op een lopen. Overal vluchtten inwoners hun huizen in, sloten de luiken en barricadeerden de deuren. Nadat tante de winkeldeur had afgesloten zette ze vaders administratiekist er tegenaan. Maar niemand ramde de deur in, er werd alleen geklopt en geroepen. Tante deed niet open.

Pas de volgende morgen wist een buurvrouw haar ervan te overtuigen dat de Egyptische soldaten helemaal niet kwamen plunderen. Zeker, ze hadden belangstelling voor hun bezittingen, maar tegen betaling; beladen met eten stonden ze voor de deuren. Goed, ze rekenden woekerprijzen voor kleding, sieraden en huisraad, en er moest met behulp van handgebaren en een enkele tolk flink worden gesteggeld. Maar erger was het niet.

'We kopen ons eigen graan terug,' momperde tante.

'Hoor eens, Goelati, als jij zo nodig nog op een houtje wil bijten, ga vooral je gang. Wij hebben sinds gisteren weer brood en bier!' De buurvrouw liep weg. Voor de winkel stonden Egyptische soldaten met in hun plunjezakken broden die zo heerlijk roken dat Bint bijna van haar stokje ging.

'Tante, het beleg is voorbij,' zei ze. 'En wij zijn de verliezers.'

'Je hebt gelijk,' gromde tante. 'Maar we zullen eens kijken of we ze niet een poot kunnen uitdraaien.'

Ze slaagde erin de goederen waarmee tijdens het beleg was betaald en wat restte aan wijn optimaal te ruilen. Bint bracht brood en een kruik bier naar vader, die in het hoofdvertrek voor zich uit zat te staren. Shapash, wat zag hij er afschuwelijk uit, mager en zo verouderd! Zou ze nu de verantwoordelijkheid voor de handel ook op zich moeten nemen? Later, dacht ze, eerst eten. Ze gaf vader een stuk brood, schonk bier in en ging naast hem op de grond zitten om te eten. Oh El, wat smaakte dit goed!

Rond de noen was de voorraad uitverkocht. Maar net toen tante wilde sluiten voor het middagmaal kwam er een man binnen die Bint meteen herkende: de soldaat van de bron. Zodra hij haar zag begon hij breed te grijnzen en zette een grote plunjezak op tafel. Eten kwam eruit, een spiegel met een verguld handvat, linnen, kruikjes, potjes, een kostbaar gouden sieraad... Hij wees van de spullen naar haar. Tante en zij keken elkaar fronsend aan.

‘Het lijkt wel of hij *jou* wil kopen,’ zei tante. ‘Is-ie besodemierterd?’ Ze schudde haar hoofd, maar de man herhaalde het gebaar. ‘Luister eens, makker,’ zei ze, ‘ik weet dat je me niet kunt verstaan, maar je doet het er maar mee: wij verkopen onze vrouwen niet! Smeer ‘m!’

Ze wees gebiedend naar de deur, een gebaar dat geen vertaling nodig had. Maar het effect was beangstigend: met een woeste grauw sloeg de soldaat tante tegen de grond. Bint rende de winkel uit, de binnenplaats over en het hoofdvertrek in. De deur ging met een klap dicht. Terwijl ze probeerde hem te vergrendelen hoorde ze voetstappen.

‘Vader, help me!’ riep ze. Te laat, de deur zwaaide met zo’n kracht open dat ze omviel. De soldaat sleurde haar overeind en trok haar mee zonder zich iets van haar machteloze geworstel aan te trekken. Ze begon te gillen. Ineens ontwaakte vader uit zijn lethargie en stond op.

‘Man, laat haar los!’ kraakte hij.

De soldaat rukte zijn dolk uit zijn riemband.

Nooit zou Bint het geluid vergeten van een wapen dat inslaat in een mensenlichaam. Vader wankelde en zakte in elkaar. Doodgemoedereerd liep de soldaat naar hem toe, trok de dolk uit zijn borst en veegde die af aan zijn kleed. Gerochel, een stuip trekking, en het was over. Meteen sleurde de soldaat haar het vertrek uit.

In de winkel sloot hij snel de luiken. Van tante geen spoor. Bint vroeg zich af of ze hulp was gaan halen. Maar toen de soldaat doodgemoedereerd al die spullen weer in zijn plunjezak stopte, bekroop haar een gevoel van onrust. Speurend over de vloer zag ze wat ze vreesde. Zelfs in het schemerige licht was het patroon van tante’s kleed herkenbaar.

De soldaat blafte haar iets toe. Met de dolk in haar rug werd ze door het hele huis gedreven. Op de bovenverdieping vond hij niets, maar beneden maakte de afgesloten vleugel hem erg nieuwsgierig. Ze moest de deur ontgrendelen en hem voorgaan naar de vertrekken waar het geluk van haar ouders was begonnen en geëindigd. Door een waas van tranen zag ze prachtige muurdecoraties – Hadad, nog mooier dan die in Tabats huis! Stoelen, tafels, kisten, olielampjes en een bed stonden er waarschijnlijk precies zoals vader ze had achtergelaten. Maar alles was bedekt met een dikke laag stof en spinnenwebben, en de prachtige vloermatten waren aangevreten.

De soldaat, geïrriteerd omdat er niets viel te halen, sleurde haar de vleugel uit. In haar slaapvertrek vond hij dan toch wat hij zocht: het kistje met moeders sieraden en de stof die ze van Dan-El had gekregen. Hij pakte ook een laken. Uit het hoofdvertrek nam hij de laatste wijn en het offerkistje mee. Maar Bint had alleen oog voor vader, die in een kring van bloed op de grond lag. Dit gebeurt niet, dacht ze. Ze kon niet geloven dat dit gebeurde!

Voortgeduwd door de dolk werd ze terug naar de winkel gedreven. De bedoeling van het laken werd duidelijk toen de soldaat gebaarde dat ze dat om zich heen moest slaan. Vloekend op de wrede goden gehoorzaamde ze; verzet was zinloos, zo niet dodelijk.

De soldaat herschikte een paar plooiën. ‘*Tiya*,’ zei hij, wijzend op zichzelf. Dat kon van alles betekenen.

‘Val dood,’ zei ze op dezelfde toon. Hij gebaarde dat hij haar niet begreep. Ze haalde haar schouders op; het werd vanzelf wel duidelijk wat hij wilde.

Hij trok het laken over haar gezicht en duwde haar naar buiten. Er stond een pakezel.

Aan een rieten mat over zijn rug hingen twee manden. Haastig propte de soldaat de ge-roofde buit erin en trok haar tussen hem en de ezel. Opnieuw ging de dolk tegen haar rug. Vooruit moest ze, de straat naar de Bovenpoort af – een straat vol mensen die niet konden helpen omdat niemand wist dat ze hulp nodig had. Bovendien liep iedereen met een boog om hen heen, alsof ze een vreselijke ziekte had. De Bovenpoort waren ze dan ook zo door. De Benedenpoort zou een groter obstakel moeten zijn. Helaas deinsden de soldaten die alles controleerden wat de stad in- en uitging, achteruit zodra ze haar zagen. Het geluid van ezelshoeven op stenen platen weergalmden in de poort die ze voor het laatst als jong meisje was doorgegaan. Ze verliet de stad echter niet als bruid, zoals Soera had gewild, maar als smokkelwaar.

Ook bij het wachthuis in de belegeringsmuur werden ze meteen doorgelaten, en zo stonden ze ineens bij de boomgaard. De soldaat dwong haar rechtsaf te slaan; hij bracht haar naar het kamp! Hadad, dan had ze nog een kans. Een doodziek persoon een stad *uit* krijgen was tot daar aan toe, maar een legerkamp *in*? Ineens werd het laken echter van haar afgetrokken en de stof uit Mitanni over haar hoofd gelegd. Ah, niks ziek persoon!

Het kamp was nog veel groter dan ze had gedacht, en het werd zwaar bewaakt: alles wat naar binnen wilde werd gecontroleerd door wachters die eruit zagen alsof ze nergens intrapten. Maar wat de soldaat hen ook op de mouw speldde (te oordelen aan de blikken die de wachters haar toewierpen iets heel tragisch), ze geloofden het: de soldaat werd doorgelaten. Hij stopte bij een tent die in één van de buitenste rechthoeken aan de weg stond. Blijkbaar had hij niet zo'n hoge rang, echter wel veel nieuwsgierige kameraden. Ze werd meteen de tent in gestuurd, die uitpuilde van de oorlogsbuit. Er was nauwelijks plaats voor zijn strozak, laat staan voor een tweede bewoner – wat waarschijnlijk niet betekende dat zij buiten sliep!

Ze trok haar omslagdoek dicht om haar hoofd. Het was fris, en ze was doodsbang. El mocht weten hoe het de soldaat was gelukt haar te vinden; waarschijnlijk had hij al bij de bron zijn zinnen op haar gezet en na de overgave net zo lang gezocht tot hij haar had gevonden. Ze gruwde. Het bed van een onbekende *maryannoe* moeten delen was al zo erg, maar als echtgenote had ze tenminste recht op een fat-soenlijke behandeling. Nu was ze een slavine en had ze nergens recht op. En deze man was in staat te doden voor zijn lust.

Dat werd een verkrachting. En ze wist niet hoe ze eraan kon ontkomen.

Ze moest echter niet toegeven aan haar angst. En al helemaal niet in paniek raken, want dan wist ze echt niet meer wat ze moest doen! Om zichzelf af te leiden richtte ze haar aandacht op de wereld van een groot legerkamp. Mannen liepen af en aan, beladen met in Megiddo geruilde goederen als ze het kamp inkwamen, zeulend met vuil wasgoed, koperen ketels en onwillige ezels als ze het verlieten. Af en toe kwam er een strijdswagen voorbij. Overal was rumoer: bevelen, lachsalvo's en scheldpartijen, hinnikende paarden en balkende ezels, hamers op metaal, op hout, op steen, krakende wielren, gespetter van water, eetgerei dat werd neerzette, een flinke boer na een maaltijd, en veel, heel veel stemmen. Zou het hier ooit helemaal stil zijn?

Zo niet, dan zou haar geschreeuw niet opvallen...

Nee, ergens anders aan denken!

Dichtbij zong een soldaat een liedje. Ze dwong zichzelf te luisteren. Steeds opnieuw zette hij in, zo vaak dat ze na een tijdje de melodie kon mee neurien. Van de woorden

begreep ze niets; het kon een dranklied zijn, of een platvloers liefdesliedje. Het gaf niet, zolang ze maar niet hoefde stil te staan bij de afschuwelijke situatie waarin ze was beland!

Ergens in de middag gooide de soldaat haar een homp oud brood toe en zette een kom bier neer die ze helemaal leegdrank. Het bier was lekkerder dan wat tante brouwde. De tranen schoten in haar ogen toen het beeld van tante liggend in een hoek van de winkel door haar hoofd ging. Misschien zou ze wel nooit te weten komen of die vrouw nog leefde.

En toen klonk er plotseling gejuich. Paniekerig ordende de soldaat zijn kleding en graaide zijn wapens en een schild bij elkaar. Gebarend dat ze in de tent moest blijven ging hij in de houding staan. Maar toen hij haar de rug toekeerde waagde ze voorzichtig te kijken wat al die opwinding veroorzaakte.

Er naderde een gouden strijdwagen die schitterde in de zon, getrokken door met dekleden en pluimen versierde paarden, begeleid door een zwart escorte, waaierdragers en een grote zwarte hond. De man in de strijdwagen droeg een blauwe helm. Alleen die oranjerode mantel had ze de koning van Egypte niet eerder zien dragen. Stapvoets kwam de strijdwagen dichterbij, begeleid door gejuich en buigingen. Hadad ja, de vorst van Egypte dwóng ook respect af; maar totaal anders dan Dasharti van Kadesh, die zoveel lawaai nodig had om macht uit te oefenen. Deze man *was* macht.

Dus dit was hem: de ellendeling die verantwoordelijk was voor maanden van honger, dorst, vuil en dood! Ze vloekte. De soldaat draaide zich om en trapte haar omver, zodat de omslagdoek van haar hoofd gleed. Terwijl hij weer in de houding ging bekte hij haar nog iets toe, maar de strijdwagen was al vlakbij. Ze bleef doodstil liggen. En toen hoorde ze de wielen plotseling stilhouden.

8

Zomin als Djehoetimes zijn opluchting had laten blijken na de riskante onderneming in de Aroenapas, zomin deed hij dat na de geslaagde actie bij de bron. Succesvolle soldaten beloonde hij bijna achteloos met het Goud der Dapperen, alsof de overgave volkomen vanzelfsprekend was. Amon-Re dankte hij echter met grote offers en de belofte van een nieuwe bark. Eindelijk had hij de stad op de knieën!

Gedurende een aantal dagen deed hij niets dan besprekingen voeren. Hij diende te bepalen hoeveel oorlogsbuit en tribuut aan Amon-Re en aan de Huizen van Goud en Zilver werd geschonken, en hoeveel hij zelf hield. Voor de koninklijke vrouwen en kinderen die naar Egypte gingen moesten onderkomens worden geregeld. En dan was er de terugreis: de afstand die dagelijks moest worden afgelegd om van bron naar fort naar oase te komen, de hoeveelheid ezels om oorlogsbuit en tribuut te vervoeren, of hij ossenwagens zou gebruiken (die de reis vertraagden), of de koninklijke families te voet, op een ezel, of per strijdwagen zouden reizen...

Middenin zo'n bespreking werd hij echter plotsklaps overvallen door de aandrang een rondrit door het kamp te maken, *en wel onmiddellijk!* Het leek alsof zijn vader Amon-Re zelf tegen hem sprak, zo urgent was het gevoel.

'Heren, Mijne Majesteit schort deze bespreking tot nader order op om het kamp te inspecteren,' zei hij. De generaals, de hoge officieren en de legerschrijvers gaven geen krimp; dat zou een ernstige overtreding van de hofetiquette zijn. Zijn strijdwagen werd

in orde gemaakt, en nadat Djehoety en Montoe-emhat, de waaierdragers, Neferchaoet en Kem, en het escorte *medjay* zich hadden verzameld, kon hij vertrekken. In het kamp zag hij echter niets wat het volgen van zijn intuïtie rechtvaardigde. Had hij toegegeven aan een hersenspinsel? Was het niet Amon-Re maar een demon geweest die hem iets had ingefluisterd? Wat een verspilling van kostbare tijd!

Hij wilde de menner juist opdracht geven terug te keren naar de toren, toen een flits van goud zijn aandacht trok. Naast een soldaat die knielend voor hem boog, lag een vrouw met goud- en graankleurige krullen op de grond. Hij had nooit eerder een blond mens gezien. Belangrijker was echter wat zij deed in een omgeving waar geen enkele verstandige vrouw zich zou durven wagen. Hij liet de strijdwagen stoppen en stapte uit, begeleid door eerbiedige buigingen.

Ook de soldaat begroette hem nederig. Dat kruiperige herinnerde hij zich; hij had een grondige afkeer van overdreven onderdanigheid.

‘Gegroet, soldaat. Je komt Mijne Majesteit bekend voor,’ zei hij. ‘Waar ken ik je van?’

‘Zijne Majesteit, Leven, Kracht, Gezondheid is zeer vriendelijk zich zijn nederige die- naar Tiya te herinneren. Ik mocht het Goud der Dapperen ontvangen nadat ik bij de bron een soldaat had neergeschoten.’

‘Ach ja, natuurlijk. Ik zie dat je een vrouw hebt, Tiya.’

‘Zijne Majesteit heeft gelijk,’ zei Tiya zonder verdere uitleg. Dat beviel Djehoetimes niet. Hij gebood de soldaat overeind te komen. Hoewel Tiya zijn blik op de grond hield, voelde Djehoetimes dat die gladde beleefdheid iets had te verbergen. En inderdaad was Tiya’s uitleg over de vrouw ronduit ongeloofwaardig. Dat hij in een geplunderd huis twee doden en een doodsbanige vrouw had aangetroffen (dezelfde die nu op de grond lag) kon nog doorgaan voor waar. Dat ze zonder tolk had duidelijk gemaakt dat een stadgenoot dit op zijn geweten had was echter twijfelachtig, dat ze uitgerekend bij de vijand bescherming had gezocht, zeer onwaarschijnlijk. Bovendien zweette Tiya. En heet was het beslist niet.

‘Wat is haar naam?’ vroeg Djehoetimes. Het verbaasde hem niet dat de soldaat het antwoord schuldig bleef. ‘Wel Tiya, laten we haar dan zelf vragen hoe ze heet.’

‘De ideeën van Zijne Majesteit zijn altijd goed.’ Tiya werd wat bleek om de neus.

Djehoetimes vroeg de vrouw op te staan. Dat ze niet reageerde bevestigde dat ze Egyptisch sprak noch verstond. Op zijn bevel hielp Tiya haar overeind. Ze was lang: nog geen kop kleiner dan hij. Ze hield een omslagdoek vast waarvan de kwaliteit opvallend afweek van haar vale, versleten kleed. Omdat ze haar hoofd gebogen hield en haar lichaamsvormen werden verhuld door het zakachtige kleed, kon hij haar leeftijd niet schatten. Haar ruwe en enigszins vierkante handen verrieden een afkomst uit het volk. Toch had ze iets wat hem bijzonder intrigeerde.

‘Laat mijn persoonlijke tolk Nacht komen!’ gebood hij.

Generaal Montoe-emhat gaf zijn bevel door aan een soldaat, die zich onmiddellijk uit de voeten maakte. Ondertussen liep hij eens om de jonge vrouw heen.

Bint had het gevoel dat ze werd gekeurd als slachtvee. Het maakte haar furieus. De vorst van Egypte was zo dichtbij dat zijn mantel haar raakte en ze hem kon ruiken – een schone, wat zoete geur, die een tinteling in haar maag veroorzaakte. Het enige dat ze van hem zag was de zoom van zijn oranjerode mantel, een band met geometrische motieven. De kostbaarheid van het kledingstuk kon ze zelfs niet bij benadering schatten.